

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра податків та фіскальної політики

ВОЙЦЕЩУК Артур Андрійович

**Митна політика України в умовах розширення
економічних кордонів / Customs Policy of Ukraine
Under Conditions of Expansion of Economic
Boundaries**

спеціальність: 072 - Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-професійна програма - Митна справа

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи ФМСм-21
А. А. Войцещук

Науковий керівник:
к.е.н., доцент, І. А. Гуцул

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:

" ____ " _____ 20__ р.

Завідувач кафедри
_____ **А. І. Луцик**

ТЕРНОПІЛЬ - 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ, РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ.....	6
1.1. Сутнісні детермінанти митної політики.....	6
1.2. Фактори, що впливають на формування та реалізацію митної політики.....	15
Висновки до розділу 1.....	26
РОЗДІЛ 2. МОНІТОРИНГ ЕФЕКТІВ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	28
2.1. Роль митної політики України в регулюванні обсягів та структури внутрішнього товаровиробництва.....	28
2.2. Аналіз фіскальних ефектів митної політики України.....	34
Висновки до розділу 2.....	46
РОЗДІЛ 3. ЕФЕКТИВНІСТЬ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОЗШИРЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ КОРДОНІВ.....	48
3.1. Світовий досвід митної політики в контексті регулювання конфліктів зовнішньоекономічного простору.....	48
3.2. Митна політика та митна безпека України в умовах напружених міжнародних економічних відносин.....	59
Висновки до розділу 3.....	65
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69
ДОДАТКИ.....	78

ВСТУП

Актуальність теми. Інтеграція української економіки в світову, а також європейський курс розвитку передбачає лібералізацію митної політики України та спрощення переміщення товарів через її митний кордон. В даних умовах виникає необхідність застосування такого типу митної політики, що забезпечить як виконання міжнародних зобов'язань в частині лібералізації, так і захист національного товаровиробника від зростаючої конкуренції іноземних товарів. Система оцінювання наслідків реалізації митної політики, що використовується в державному управлінні, не забезпечує комплексного відображення її взаємозв'язку з розвитком внутрішнього виробництва товарів. Тому, важливого значення набуває пошук оптимальної системи оцінювання та моніторингу стану реалізації митної політики України для забезпечення позитивних та нівелювання негативних митних ефектів.

Дослідженню проблем митної політики України присвячені наукові праці С. Барамзіна, Н. Блинова, Г. Бякіна, В. Ващенко, А. Войцещука, К. Владимірова, Б. Габричидзе, О. Гребельника, В. Демченко, П. Дзюбенко, Л. Деркача, Є. Додіна, Ю. Дьоміна, О. Єгорова, О. Єршова, Ф. Жоріна, В. Заяц, М. Каленського, С. Ківалова, А. Козиріна, Б. Кормича, Ю. Кунєва, В. Кухаренко, Н. Липовської, А. Мазур, А. Мячина, В. Науменко, П. Пашка, Л. Пісьмаченко, Д. Приймаченко, А. Санталова, К. Сандровського, В. Сергієнко, І. Тимошенко, С. Терещенка, В. Ченцова, А. Шейко, Р. Шишка, І. Бережнюка, А. Крисоватого, А. Мазаракі та інших науковців і практиків митної справи.

Відаючи належне вагомому науковому доробку учених, зазначимо, що забезпечення за рахунок інструментів митної політики захисту та розвитку вітчизняного товаровиробника в умовах поглиблення світових глобалізаційних процесів, подальшої інтеграції економіки України до світової, розширення масштабів міжнародної торгівлі, що призводять до посилення конкуренції на

внутрішньому ринку, зумовлюють необхідність наукових досліджень методів оцінки та моніторингу митних ефектів для забезпечення їх запланованого рівня.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є розробка теоретичних засад ідентифікації митних ефектів та обґрунтування практичних рекомендацій з удосконалення митної політики та митного контролю в умовах розширення економічних кордонів.

Для досягнення визначеної мети було поставлено такі завдання:

- дослідити сутнісні детермінанти митної політики;
- розглянути фактори, що впливають на формування та реалізацію митної політики;
- обґрунтувати роль митної політики України в регулюванні обсягів та структури внутрішнього товаровиробництва;
- провести аналіз фіскальних ефектів митної політики України;
- висвітлити світовий досвід митної політики в контексті регулювання конфліктів зовнішньоекономічного простору;
- здійснити моніторинг ключових аспектів митної політики та митної безпеки України в умовах напружених міжнародних економічних відносин.

Об'єктом дослідження є процес формування та здійснення митної політики держави.

Предмет дослідження – теоретико-методичні аспекти митної політики в умовах розширення зовнішньоекономічних зав'язків.

Методи дослідження. У дослідженні використовуються загальні та спеціальні методи наукового пізнання: метод наукового узагальнення та абстракції – для розкриття змісту митної політики; історико-логічний метод: дослідити еволюцію та мету державної митної політики; діалектичний підхід та системний аналіз - для теоретичного узагальнення наукових досягнень та практичного досвіду формування та реалізації митної політики в Україні;

метод аналізу та синтезу – для виявлення переваг і недоліків застосування ліберальної та захисної митної політики та здійснення митного аудиту; метод статистичних порівнянь, групування, вибірки – для дослідження та порівняння внутрішніх та зовнішніх митних ефектів забезпечення надходжень державного бюджету та переорієнтації окремих галузей економіки з експорту сировини на її подальшу переробку та експорт готової продукції.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти, аналітичні та статистичні матеріали Державної служби статистики України, Державної митної служби України, Державної казначейської служби України, монографії та наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці теоретичних засад ідентифікації та оцінювання внутрішніх та зовнішніх митних ефектів та практичних рекомендацій щодо удосконалення митної політики та митного контролю для їх забезпечення. Обґрунтовано підходи до розширення переліку товарів, що передбачають гарантування сплати митних платежів, що дасть змогу унеможливити ухилення від сплати митних платежів.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення одержаних результатів полягає у пропозиціях та рекомендаціях, що можуть бути використані з метою розробки системи оцінювання ефектів митної політики України, удосконалення порядку здійснення митного контролю та митного аудиту для забезпечення митних ефектів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки, отримані в результаті проведеного дослідження були апробовані у вигляді публікації на науково-практичних конференціях Західноукраїнського національного університету у 2020-2021 роках.

Загальний обсяг роботи становить 81 сторінку комп'ютерного тексту. У роботі наведено 2 таблиці, 10 рисунків, 1 формулу та додатки. Перелік використаних джерел містить 80 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ, РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Сутнісні детермінанти митної політики

Однією з ключових державних політик, яка історично виникла з появою міжнародної торгівлі, є митна політика. Загалом науковці не виділяють її як самостійний вид державної політики, а належить до більш загальної групи цієї системи. Крім того, митна політика класифікується насамперед як підсистема економічної чи фінансової політики держави.

Митну політику, що визначено авторами як регулятор загалом зовнішньої торгівлі, віднесено до фінансової політики, яка стосується власне мобілізації фінансових ресурсів та їх розподілу.

Необхідно першочергово проаналізувати функції держави, що виокремлює сучасна політологія, та встановити які з них безпосередньо стосуються національної економіки.

Перші дослідження про поняття та призначення мита пов'язані з комерційною та класичною політичною економією. У своїй праці «Дослідження про природу та процвітання націй», яку Сміт вважав основою для подальшого розвитку класичної політичної економії, Адам Сміт також критично проаналізував принципи меркантилістської або комерційної доктрини. Ці дві школи по-різному трактують роль держави, зокрема, у зовнішньоторговельних обмеженнях, а тому їх порівняння в попередній роботі дають уявлення про роль митних зборів в економіці.

У рамках класичної політичної економії податок віднесено до податків на споживчі товари, тобто до універсальних акцизних зборів. Цей податок аналізується класиками, оскільки він використовується державою переважно як фіскальний інструмент, який поділяється на три види: експортне мито, утоплення та фунт, яке потім виключно замінюється різними видами імпортного мита.

Класична політикоєкономічна позиція щодо застосування митних зборів полягає у зниженні митних зборів на імпорту сировини та обов'язку їх сплати при реалізації товарів всередині країни, звільнення від митних зборів при транзиті.]

Вищевказана позиція класиків корелює з твердженням А. Сміта про необхідність спрямування капіталу «передусім в хліборобство, затим – у мануфактури і в останню чергу – у зовнішню торгівлю». [49, с. 235]

Таким чином, як комерційна, так і класична школи політичної економії розглядали мито перш за все як регулювальний інструмент, а потім – як фіскальний.

Застосування високих ставок мита обмежували зовнішню торгівлю, а особливо – ввезення товарів, що могли зашкодити вітчизняному товаровиробнику, а відсутність мита або надання його повернення стосувалися експорту національного продукту. Дані заходи розглядалися як спосіб розвитку економіки країни та зміцнення її позицій на міжнародних ринках товарів.

Абрамова А.С., Савчук Т.Н., Жаворонок А.В. в своєму дослідженні хоча й наголошують на регулятивній сутності митних платежів, в тому числі й мита, але аналізують його саме як фіскальний елемент економіки України та пропонують шляхи для зміцнення саме такої його функції. Науковцями представлено функції митних платежів у вигляді захисної, фіскальної, регулятивної та політичної. [1, с. 272]

Карамбович І.М. у своїй статті аналізує проблематику можливості віднесення мита до прямих та непрямих податків. Зазначаючи, що мито за своєю природою можна віднести до прямих податків, наводячи приклад ввезення на митну територію України товарів громадянами для власних потреб. [59, с. 194]

Шмиголь Н.М., Антонюк А.А., Анікеєва Д.О. в своєму дослідженні розглядають мито саме як регулювальний інструмент, в частині застосування експортного мита. Автори наголошують, що застосування вивізного мита має мати тимчасове точкове застосування, а в загальному випадку автори

представляють експортне мито більш як негативний інструмент, що обмежує схильність до експорту та притік валюти в країну. [74, с. 20]

Аналіз митних платежів, зокрема, мита, з точки фіскальної точки зору проводить Стужук Т.М. в своїй статті. Автор не досліджує регулятивну функцію мита, але зазначає, що збільшення надходжень митних платежів не корелює з підвищенням ділової активності в країні. Митні платежі, на думку автора, мають значну фіскальну орієнтацію. [55]

Таким чином, мито в науковій літературі розглядається з двох точок зору: як фіскальний або як регулювальний інструмент. Погоджуємось з авторами на рахунок недопущення значної фіскальної завантаженості на підприємства, але також відзначаємо, що розвиток національної економіки в частині розбудови та модернізації промислового комплексу більшою мірою залежить від стану захищеності вітчизняних виробників від конкуренції більш технологічної та сучаснішої продукції іноземних виробників.

З даної точки зору, мито має всі ознаки інструменту, який, з однієї сторони, заохотить ввезення на митну територію України високотехнологічного обладнання для виробництва, а з іншої – на період розбудови нових підприємств, дозволить конкурувати їм з іноземною аналогічною продукцією.

Враховуючи залежність бюджету України від надходжень митних платежів загалом, відзначаємо, що фіскальну функцію в них відіграє власне ПДВ з ввезених товарів. Мито історично використовувався для регулювання зовнішньої торгівлі держави в частині обмежень і стимулів до імпорту чи експорту товарів з метою формування оптимальної структури національного виробництва, платіжного балансу тощо.

Тому, можна стверджувати, що мито, як елемент митних платежів, є виключно регулювальним інструментом. Фіскальну функцію ПДВ з ввезених товарів, а також регулювальну акцизного податку розглянемо в другому розділі даного дослідження.

Тепер розглянемо як поняття «митна політика» розглядається в фаховій літературі. Зазначимо, що більш ґрунтовними є дослідження даного питання практиками митної справи Пашком П.В. та Бережнюком І.Г.

Пашко П.В. в своїй статті порівнює також нормативне регулювання митної справи та визначення даного поняття в законодавстві різних країн. [108]

Авторська стаття визначає поняття митної політики в деяких країнах, таких як Індія, Китай, Казахстан, Білорусь тощо. Слід зазначити, що визначення митної політики щодо забезпечення досягнення митної безпеки та дотримання митних інтересів визначається виключно Україною та іншими пострадянськими країнами. Інші досліджені автором країни визначають його, по-перше, як частину державної політики, по-друге, як інструмент забезпечення розвитку та динамізації економіки. Білорусь, Казахстан та Україна, навпаки, підкреслюють процедурний момент питання та наголошують на ключовій ролі митного контролю в митній політиці.

Дослідження теоретичних основ визначення поняття «митна політика», здійснене І.Г. Бережнюк і П. В. Пашком стверджують, що єдиного підходу до поняття митної політики немає, а більшість авторів визначають його як «систему заходів, правил, процедур», причому в строгому сенсі, тобто з урахуванням, напр. , лише два-три фактори, або як функція, механізм регулювання», або як «набір напрямів, стратегічна лінія» [74, с. 88]

Поняття «митна політика» визначається кожною країною відповідно до специфіки її територіального розміщення, обсягу міжнародного товарообігу, діяльності органів державного управління, діяльності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності тощо. Розглянемо як визначають сутність даного поняття в різних країнах та об'єднаннях країн світу.

Митна політика як оптимальна конфігурація цілей, принципів, функцій, напрямів митної справи визначена законодавством Сполучених Штатів Америки. Європейський Союз (далі – ЄС) закріплює цей термін як невід'ємну частину внутрішньої та зовнішньої політики держави, що здійснюється в рамках відповідних установ, встановлених законом. [34, с. 71-72]

Згідно статті 5 МКУ «державна митна політика – це система принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки». [90, ст. 5]

У ширшому розумінні митні інтереси можна охарактеризувати як сукупність національних інтересів держави, які пов'язані з її забезпеченням та виконанням митної справи і задоволення яких сприяє ефективному функціонуванню, сталому розвитку економічної системи, зменшенню загроз національній безпеці. Україна, стабільність у суспільстві. Відноситься до митної сфери та визначається сучасним станом зовнішньоекономічних зв'язків, цілісністю матеріальних потреб громадян, ступенем реалізації окремих стратегічних орієнтирів соціально-економічного розвитку та захисту культури та середовища державної інформації, станом зовнішньоекономічної безпеки та митної безпеки. [44, с. 30]

Проте основоположним поняттям у системі реалізації митної політики України відповідно до законодавства є «митна система». Логічно це визначення можна представити як систему взаємопов'язаної діяльності податкових органів.

- Встановлено порядок та умови переміщення товарів через митний кордон України;
- митний контроль та митне оформлення товарів;
- застосування механізмів тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- Стягнення митних платежів;
- Ведення митної статистики;
- Обмін митною інформацією;
- вести українську класифікацію товарів зовнішньоекономічної діяльності;

- Здійснення відповідно до закону про державний контроль непродовольчих товарів при ввезенні на митну територію України;
- Запобігання та боротьба з контрабандою, боротьба з порушеннями митних правил;
- організація та забезпечення діяльності органів доходів і зборів

Зазначимо, що поняття митних інтересів та митної безпеки є досить абстрактним і динамічним. Крім того, ці поняття неоднозначно трактуються науковцями і не конкретизовані законом. Тому, на нашу думку, визначення митної політики має враховувати й інші параметри, які дають змогу тлумачити її універсально та однозначно.

Виходячи з вищевикладеного, слід зазначити, що, по-перше, митна політика є діяльністю держави, а по-друге, пов'язана з регулюванням зовнішньоекономічної діяльності.

Дослідження науковців в частині визначення поняття «митна політика» більше стосуються трактування такого поняття однобоко або частково, виходячи з предмету їх дослідження. Відтак, виникає необхідність виокремлення універсального визначення, поєднуючи історичне призначення мита та сучасної його ролі.

На нашу думку, митна політика є складовою державної економічної політики, яка спрямована на стимулювання розвитку економіки країни та реалізується шляхом реалізації державної митниці.

Поняття митних інтересів, митної безпеки, обмежень і стимулів не слід враховувати в самому визначенні, а подавати окремо, наприклад, у цілях і завданнях самої митної політики.

Власне місце митної політики в системі державної економічної політики розглядатиметься в наступному підрозділі даного розділу, враховуючи факт необхідності аналізу додаткових факторів, власне що впливають на саму митну політику.

Основною метою митної політики є створення такого рівня зовнішньоекономічної торгівлі, який забезпечує стійкий розвиток

високотехнологічних галузей та конкурентоспроможність вітчизняних виробників на світових ринках, а також відсутність повної залежності від іноземної готової продукції. промисловість.

Завдання та цілі є більш актуальними і не можуть бути визначені однозначно й універсально.

Ми вважаємо, що це тлумачення мети митної політики. По-перше, необхідно постійно покращувати стан основних фондів і йти в ногу зі світовим прогресом, а отже, перш за все, імпорт високотехнологічного обладнання, аналогів якому в Україні немає, і експортні обмеження. перероблена, це переорієнтує економіку з простого експорту сировини на експорт високотехнологічної готової продукції.

По-друге, з огляду на наявність надлишку сировини в країні, необхідно послабити обмеження на її конкурентоспроможність на світових ринках, щоб зберегти певні позиції на ринках сировини, щоб частково вплинути на ціну зазначеної сировини. сировина.

По-третє, народне господарство має бути побудоване таким чином, щоб була представлена кожна галузь важкої та легкої промисловості. Таким чином, у разі негативного впливу світових ринків або ворожих заходів з боку інших країн економіка України зможе нормально функціонувати протягом певного періоду часу, поки ці фактори не будуть усунені.

Порівнюючи наведені трактування митної політики з законодавчо закріпленими, варто вказати на наступні недоліки останніх. Перш за все, інтеграція економіки в світову може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Даний факт пояснюється тим, що на даний момент українська економіка має статус більше ринку дешевої сировини середньої якості для розвинутих західних країн. А тому власне розвиток високотехнологічного виробництва і передбачатиме інтеграцію в світову економіку, але в статусі країни з конкурентним товаром, а не сировиною.

Крім того, економічний розвиток, регулювання зовнішньої торгівлі та захист національних виробників є елементами єдиного процесу: забезпечення

сталого економічного розвитку. Тому не потрібно окремо виділяти їх у визначенні «митної політики», а доцільніше згадати їх із конкретизацією у завданнях митної політики.

Що стосується митної безпеки та інтересів, то на них базується все законодавче визначення митної політики, висвітлюючи їх, можливо, згадуючи їх як частину мети реалізації, але даючи певне пояснення з посиланням на завдання та цілі митної політики. Слід зазначити, що основним показником державної безпеки в даному дослідженні є боротьба з контрабандою (незаконне переміщення зброї, вибухових речовин, наркотиків тощо), але цей показник не є об'єктом даного дослідження. Також це має виділятися як одне із завдань митної політики.

На нашу думку, розроблене визначення поняття «митна політика» зберігає своє тлумачення як комплексу діяльності зі збору та збору податків при реальній реалізації митної політики через митницю, а акцент робиться на розвитку економіки національної.

А визначення попередньої основної мети митної політики дозволяє розкрити сутність цього економічного розвитку, вказавши його основні напрями.

1.2. Фактори, що впливають на формування та реалізацію митної політики

Встановивши, що основною метою митної політики є забезпечення сталого розвитку економіки країни в умовах розвитку національного виробництва, а не просто наповнення державного бюджету, необхідно визначити, які чинники впливають на формування такої політики та її виконання.

Незважаючи на те, що процес навчання є більш теоретичним, а процес впровадження є практичним, зазначимо, що ці процеси взаємопов'язані і їх слід розглядати цілісно. Наприклад, враховуючи перший розділ цього документа, робимо висновок, що некоректно говорити про те, що один з основних

інструментів митної політики, а саме митний збір, покликаний забезпечити виконання державного бюджету.

Аналізуючи зовнішні фактори впливу на митну політику, враховуючи проєвропейський політичний вектор розвитку України, необхідно, виходячи з зобов'язань, прийнятих під час підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (далі – Угода про асоціацію), розглянути зв'язок між адаптацією митної політики України до її європейських аналогів та можливим впливом на безпеку вітчизняних виробників та розглянути західне митне регулювання.

Основні напрямки, які необхідно адаптувати в митному законодавстві та митних процедурах відповідно до статті 76 Угоди про асоціацію, логічно можна представити у вигляді наступного комплексу заходів:

Спрощення митних формальностей та процедур, застосування єдиних форм митних документів та спільної процедури транзиту;

- Застосування об'єктивної системи оцінки ризиків та акцент на митний пост-аудит в системі заходів митного контролю;

- Забезпечення прозорості та передбачуваності митного законодавства для бізнесу в довгостроковій перспективі;

- Співробітництво між митними адміністраціями країн, взаємна адміністративна допомога в митних справах;

- Напрацювання єдиних підходів для визначення митної вартості та класифікації товарів в митних цілях;

- Наближення законодавства у митній сфері.

Оскільки МКУ було розроблено на основі законодавства ЄС, акцент на імплементації Угоди про асоціацію буде зосереджений на митних формальностях та процедурах, встановлених регламентом. Інтеграційні процеси мають відбуватися в рамках єдиних митних правил ЄС.

З 1998 року ЄС постійно розробляє та вдосконалює так звані митні плани (первісна назва — митні плани), які є рекомендаційним актом і мають на меті об'єднати митні системи країн-членів ЄС та країн, до яких вони мають намір

приєднатися. союз. Останню версію попередньої збірки розробили митні експерти з країн-учасниць, країн-кандидатів та Європейської комісії в рамках групи проектів Програми «Митниця-2020».

Збірник митних правил фактично містить 19 митних правил та 4 спеціальні постанови. Акцизні нормативи є нововведенням 2015 року в цьому збірнику, поява якого пояснюється необхідністю уніфікації роботи митних адміністрацій у сенсі адміністрування акцизного збору та контролю за рухом підакцизних товарів.

Європейською Комісією розроблено ряд інформаційних документів, що візуально відтворюють покрокову інструкцію використання Збірнику митних стандартів [42]. Впровадження стандартів передбачає наступні заходи:

- Введення підрозділу стратегічного розвитку;
- Призначення відповідальних осіб;
- Призначення відповідальних виконавців;
- Врахування національних особливостей;
- Розробка ключових цілей і завдань;
- Оцінка поточної ситуації в митній сфері;
- Розробка управлінських рішень;
- Довгострокове цілепокладання;
- Оцінка вжитих заходів;
- Забезпечити безперервність процесу розвитку.

Не менш важливими факторами впливу будуть загальний стан економіки України, її торговельний баланс, склад групи експортно-імпортних товарів, стан зайнятості та рівень розвитку та використання інформаційних технологій частиною державних органів та іноземних суб'єктів господарювання. Тобто, слід зазначити, що зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на формування та реалізацію митної політики України, існують у своїй взаємозалежності. Наприклад, вищезгадані європейські митні нормативні

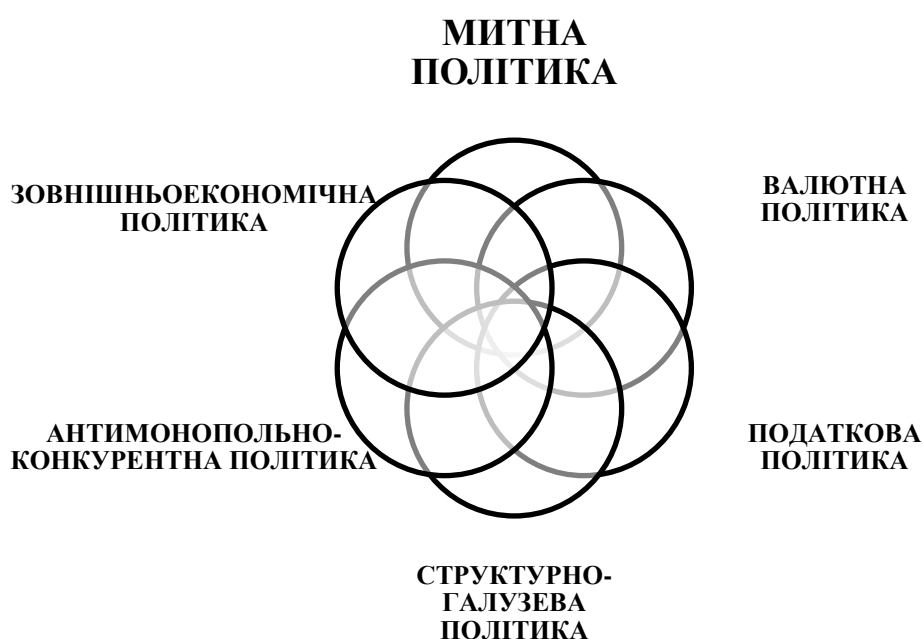
акти передбачають першочерговий врахування внутрішніх факторів при формуванні митної політики та національних особливостей.

Ключовою проблемою скорочення імпорту в Україну за рахунок збільшення вітчизняного виробництва аналогічної продукції вчені вказують на низьку інноваційну активність та низькі технічні характеристики самого продукту. [14, с. 24]

Втрата або відсутність конкурентоспроможних товарів у певних галузях є, наприклад, поштовхом до введення високих імпорتنих мит на аналогічні іноземні товари або квот на такий імпорт тощо, при одночасному збільшенні фінансової державної підтримки таких галузей.

Ключовою проблемою скорочення імпорту в Україну за рахунок збільшення вітчизняного виробництва аналогічної продукції вчені вказують на низьку інноваційну активність та низькі технічні характеристики самого продукту. [14, с. 24]

Втрата або відсутність конкурентоспроможних товарів у певних галузях є, наприклад, поштовхом до введення високих імпорتنих мит на аналогічні іноземні товари або квот на цей імпорт тощо, одночасно збільшуючи фінансову підтримку цих галузей.(див. рис. 1.1):

Рис. 1.1. Взаємозв'язок митної політики з іншими політиками в системі державної економічної політики

Отже, наголошуємо на першочерговому взаємозв'язку митної політики з зовнішньоекономічною політикою, структурно-галузевою і антимонопольно-конкурентною. Власне це ті напрями політики, що передбачають врахування зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на формування митної політики. В той же час, валютна та податкова політики більше корелюють з митною політикою під час її реалізації.

Враховуючи, що в рамках даної роботи відсторонюємо абстрактне, на нашу думку, поняття «безпека», погоджуємось з автором в частині впливу потреб та реалій окремих галузей економіки на формування загальної митної політики. Можна провести паралель з бюджетним процесом, а саме процесом затвердження державного бюджету.

Відтак, процес полягає в узгодженні задоволеності потреб всіх розпорядників бюджетних коштів в умовах обмеженості державних ресурсів на кожному конкретному проміжку часу.

Митна політика також формується, виходячи з потреб галузей, але з врахуванням міжнародних домовленостей тощо, що і є обмежуючими факторами.

В будь-якому випадку загальні орієнтири та власне суть митної політики закладається в стратегіях, що спрямовані на реалізацію такої політики та мають конкретний та прикладний характер. Такі стратегії затверджуються на загальнодержавному рівні та стосуються конкретного напрямку діяльності держави. Наприклад, стратегія розвитку галузі авіабудування або стратегія реалізації економічної політики, маючи різний рівень деталізації, вони повинні носити довгостроковий характер.

Робота українського уряду на шляху імплементації норм законодавства ЄС в українське проводиться постійно з моменту підписання Угоди про Асоціацію. Неоднозначність та затягування даного процесу пояснюється

відсутністю єдиного бачення парламенту та уряду формату функціонування самої митної системи.

Робота української митниці передбачається або у формі самостійної служби або об'єднано з податковими органами, що має місце на даний момент. Формат Державної фіскальної служби України також піддається критиці в питанні підпорядкованості митниць головним управлінням, або департаментам, або напряму Голові ДМС.

Проблематика використання європейського досвіду полягає, зокрема, у характеристиці географічного розташування України. Держава знаходиться між двома митними союзами та низкою інших країн, а тому ключовим навіть не протяжність кордону, який необхідно фізично контролювати, але й різноманіттям підходів до напрацювання митної політики стосовно кожної країни або їх угруповання.

Враховуючи націленість Уряду України на застосування та запровадження кращих практик ЄС, важливим є використання норм Збірника митних стандартів та порядку їх імплементації.

Зокрема, увагу слід приділяти розробці ключових цілей та завдань в митній сфері та оцінюванню поточної ситуації, що вдалось досягти за рахунок здійснення комплексу заходів в рамках Угоди про Асоціацію.

Тут важливо розробити систему показників, що об'єктивно відображають стан реалізації митної політики України. Будь-яка стратегія спрямована на досягнення певного результату і тому такий показник, як «ефект митної політики», можна використовувати для оцінки стану її реалізації. Цей показник слід співвідносити не тільки з фактичними показниками роботи митниці ДМС, а й зі станом економіки в цілому.

Висновки до розділу 1

Результати дослідження дають підстави дійти наступних висновків:

1. Встановлено, що митна політика історично використовувалась для регулювання економіки держави, а наповнення державного бюджету визначалось як другорядна її роль. Комерційна та класична школи політичної економії розглядають основний інструмент митної політики мито перш за все як регулювальний, а вже потім – як фіскальний.

2. Визначено, що головною метою митної політики є створення такого рівня зовнішньоекономічної торгівлі, за якого досягатиметься сталий розвиток високотехнологічних галузей промисловості та конкурентоспроможність продукції вітчизняних виробників на світових ринках, а також відсутність цілковитої залежності країни від іноземних товарів.

3. Встановлено, що на формування митної політики одночасно впливають як зовнішні, так і внутрішні фактори. До зовнішніх факторів належать рекомендації, норми та обмеження міжнародних угод, до яких долучилась Україна, а до внутрішніх – стан розвитку окремих галузей економіки (зокрема, науково-технологічне та інноваційне забезпечення), склад експортно-імпоротної групи ЗЕД та конкурентоспроможність вітчизняної продукції.

4. Визначено, що в системі державної економічної політики митна політика безпосередньо пов'язана при її формуванні з зовнішньоекономічною, структурно-галузевою та антимонопольно-конкурентною політиками, а при реалізації – з валютною та податковою політиками.

5. Визначено місце оцінювання митної політики за допомогою митних ефектів як проміжного між безпосереднім здійсненням митної справи та забезпеченням реалізації митної політики.

РОЗДІЛ 2.

МОНІТОРИНГ ЕФЕКТІВ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

2.1. Роль митної політики України в регулюванні обсягів та структури внутрішнього товаровиробництва

Загальними показниками, аналіз яких дозволяє стверджувати або спростовувати ефективність реалізації державної економічної політики, є система національних рахунків. Світова практика свідчить, що динаміка розвитку національної економіки відповідає динаміці зростання валового внутрішнього продукту (далі – ВВП) та валового національного продукту (далі – ВНП), що відображає результати діяльності всіх суб'єктів господарювання.

ВВП визначають найзагальнішим показником остаточного результату економічної діяльності в межах країни. ВВП – «сукупна ринкова вартість кінцевих товарів і послуг, створених на території даної країни протягом певного періоду часу». [1, с. 271]

ВНП є сумарним обсягом продукції, виробленої за допомогою факторів виробництва, що належить представникам певної країни, незалежно від того, де розміщені ці фактори виробництва (ресурси). [62, с. 152]

Відмінність між ВВП і ВНП полягає у чистих іноземних факторних доходах, отриманих в країні, тобто різниці між платежами за фактори виробництва решті світу і надходженнями доходів на фактори виробництва (ресурси), отриманих від решти світу. [62, с. 152]

Враховуючи об'єктивну неможливість в сучасних умовах відслідковувати бенефіціарність стосовно факторів виробництва, зокрема капіталу, загальноприйнятою практикою провідних країн світу є використання саме ВВП для оцінювання результатів діяльності економіки. Не є виключенням і Україна.

Враховуючи той факт, що ВВП є «сумарною вартістю», звернемося до методики його розрахунку, а саме до видаткового підходу. Відтак, ВВП

дорівнює сумі обсягу споживання домогосподарств, валових приватних інвестицій, державних закупівель та чистого експорту (форм. 2.1):

$$Y = C + I + G + NE, \quad (2.1)$$

де Y – ВВП;

C – обсяг споживання домогосподарств;

I – валові приватні інвестиції;

G – державні закупівлі;

NE – чистий експорт. [6, с. 33]

Важливим в системі складових ВВП в рамках даного дослідження є саме поняття «чистий експорт». Чистий експорт – це сума, на яку іноземні видатки на вітчизняні товари і послуги перевищують вітчизняні видатки на іноземні товари і послуги. [62, с. 159]

Тобто, на підтримку тверджень класичної політекономії, наведених в попередніх розділах даної роботи, аналізуючи порядок розрахунку ВВП, робимо висновок про те, що чим більший показник експорту, зокрема, чим більше такий показник перевищує імпорт, тим вищий ВВП, а тому кращим є стан розвитку національної економіки.

Розрахуємо та проаналізуємо показник чистого експорту для України за останні 10 років, використовуючи значення експорту та імпорту товарів і послуг (табл. 2.1).

Відзначаємо, що показник чистого експорту за останні 10 років мав позитивне значення виключно в 2017-2019 роках. Даний факт пояснюється більшим падінням обсягів імпорту товарів в порівнянні з їх експортом в період кризових явищ в економіці країни в дані роки, але жодним чином не стосується ефектів митної політики країни. Сумарний показник чистого експорту за останні 10 років для України становить - 28 млрд. доларів США, що чинить негативний ефект перш за все на валютний курс та спроможність держави ефективно оперувати зовнішнім боргом.

Таблиця 2.1

Обсяги експорту та імпорту товарів і послуг в Україні у 2011-2020 роках

<i>Рік</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>
<i>Експорт, млн. дол. США</i>										
Товари	66967,3	39695,7	51405,2	68394,2	68830,4	63320,7	53901,7	38127,1	36361,7	43264,7
Продовження таблиці 2.1										
Послуги	12260,1	10129,7	11936,3	14180,3	14096,2	14233,2	11520,9	9736,7	9868,0	10714,4
<i>Всього</i>	<i>79227,4</i>	<i>49825,4</i>	<i>63341,5</i>	<i>82574,5</i>	<i>82926,6</i>	<i>77553,9</i>	<i>65422,6</i>	<i>47863,8</i>	<i>46229,7</i>	<i>53979,1</i>
<i>Імпорт, млн. дол. США</i>										
Товари	85535,3	45433,1	60742,2	82608,2	84717,6	76986,8	54428,7	37516,4	39249,8	49607,2
Послуги	6481,5	5186,4	5421,6	6214,2	6650,1	7523,0	6373,1	5523,0	5326,5	5476,1
<i>Всього</i>	<i>92016,8</i>	<i>50619,5</i>	<i>66163,8</i>	<i>88822,4</i>	<i>91367,7</i>	<i>84509,8</i>	<i>60801,8</i>	<i>43039,4</i>	<i>44576,3</i>	<i>55083,3</i>
<i>Чистий експорт, млн. дол. США</i>										
Всього	-12789,4	-794,1	-2822,3	-6247,9	-8441,1	-6955,9	4620,8	4824,4	1653,4	-1104,2

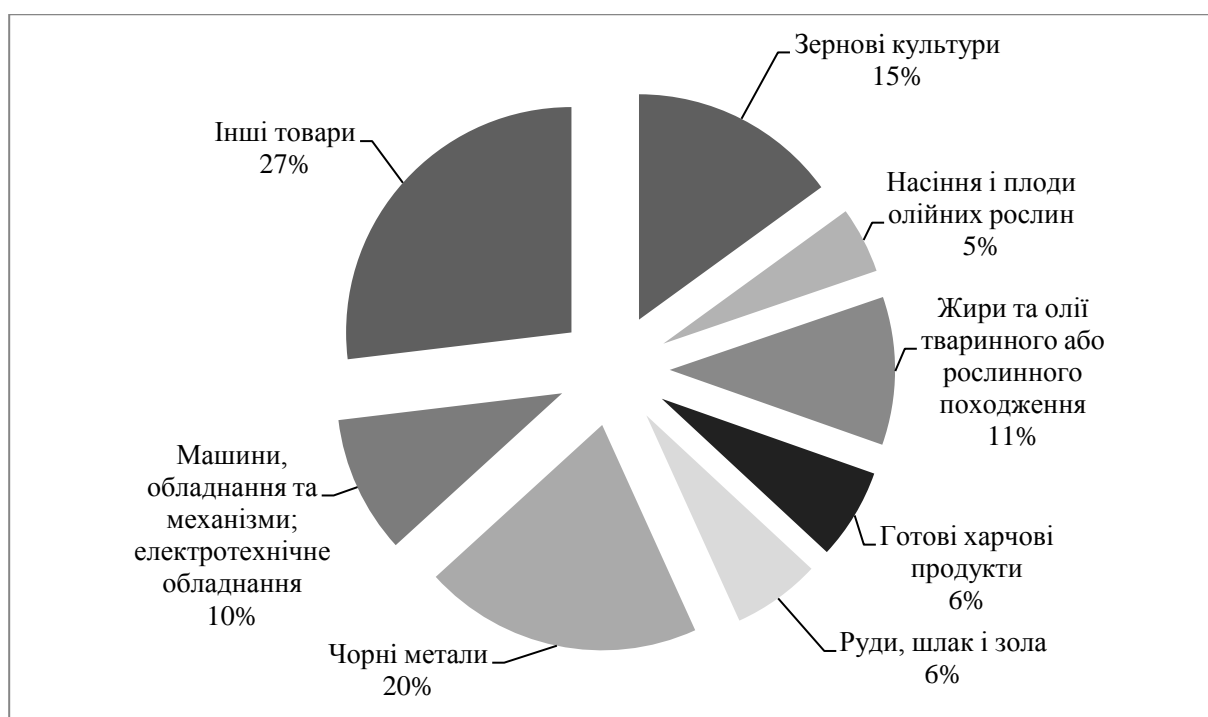
Джерело: побудовано на основі [41]

В даній ситуації уряду варто приймати управлінські рішення щодо формування та реалізації такої митної політики, що дозволить нарощувати експорт та скорочувати імпорт одночасно для досягнення показником чистого експорту сталого позитивного значення. Варто відзначити, що обсяг експорту можна збільшувати як в кількісному вимірі, так і у вартісному, тобто йти або екстенсивним, або інтенсивним шляхом.

Звертаючись знову до позиції класиків, відзначаємо пріоритетною заміну експорту сировини на експорт готової продукції, тобто необхідною перебудову економіки в частині переорієнтації сфер економіки, що здійснюють суто експорт сировини на переробку такої сировини з подальшим експортом її продуктів.

Розглянемо детальніше сьогоднішні структури товарних груп експорту та імпорту саме товарів України за 2019 рік для з'ясування тих сфер економіки, де наявні резерви стосовно переорієнтації на експорт продуктів переробки сировини, що експортується сьогодні.

Надалі дослідження стосуватиметься саме переміщення через митний кордон України товарів, а не послуг, адже митна політика та митна справа стосуються саме питань переміщення товарів. Більше того, виходячи з даних, наведених в таблиці 2.1, можна відзначити стабільне позитивне сальдо між експортом та імпортом послуг впродовж останніх 10 років, що пом'якшує негативні ефекти від'ємного сальдо в товарній частині показника чистого експорту України.

Рис. 2.1. Товарна структура експорту України в 2019 році

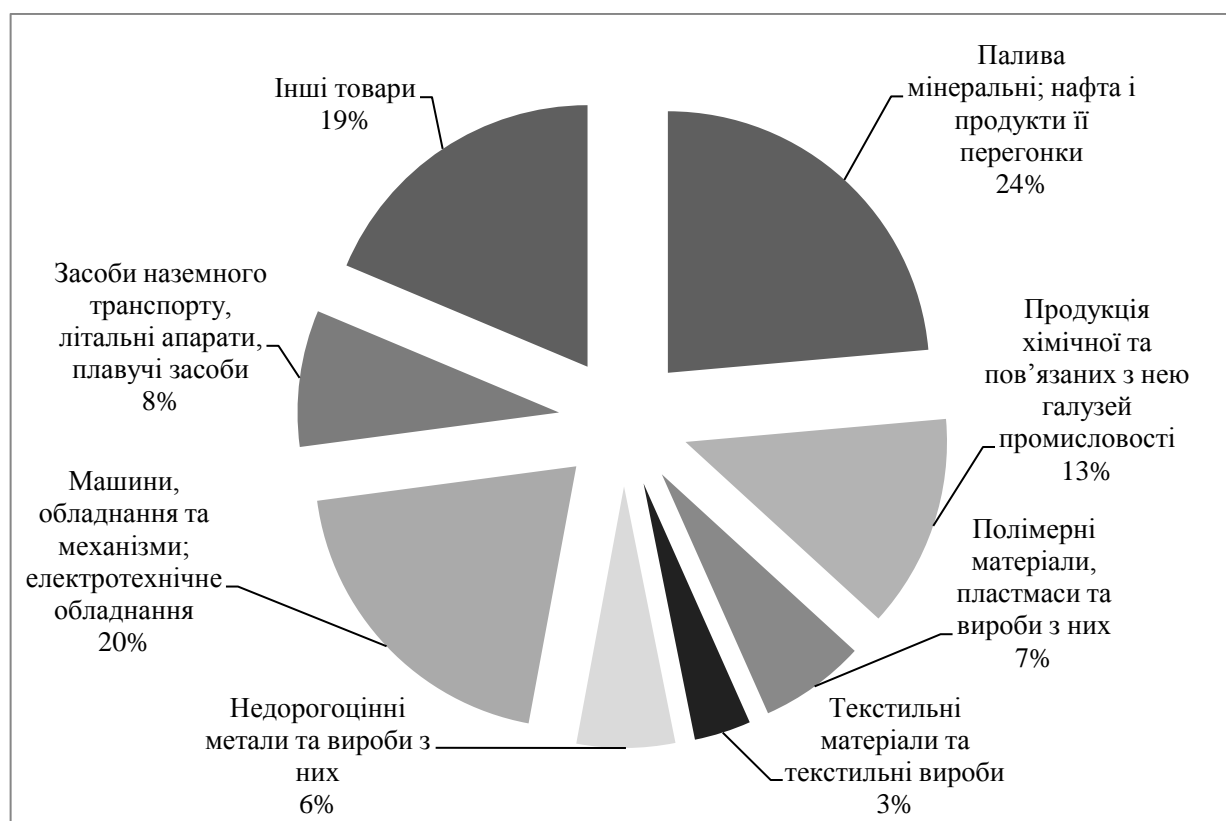
Джерело: побудовано на основі [41]

Аналізуючи товарну структуру експорту України (рис. 2.1) варто зазначити високу частку саме експорту сировини, а саме чорних металів (20%), насіння і плодів олійних рослин (5%), зернових культур (15%) тощо. Тобто майже на 50% товарна структура експорту України є саме сировинною.

Резервами для стримування простого експорту сировини є нарощування обсягів виробництва металургії, зокрема переробки брухту чорних металів (20% експорту) та будівництво агропромислового комплексу з переробки насіння і плодів олійних рослин (5% експорту).

Враховуючи характер готової продукції та напівфабрикатів з зернових культур, нехтуємо можливістю переробки таких культур, адже загальноприйнятою світовою практикою є переміщення продовольства саме у вигляді сировини, а тому стримування експорту зернових може призвести на переорієнтацію партнерів України на інших постачальників, а тому мати виключно негативний митний ефект.

Основними групами товарів в структурі імпорту України (див. рис. 2.2), що підлягають стримуванню є вироби з металів (6 % імпорту), текстильні вироби (3 % імпорту), продукція хімічної галузі (13 % імпорту), машини, обладнання та механізми (20 % імпорту), а також продукти переробки нафти (до 24 % імпорту).

Рис. 2.2. Товарна структура імпорту України в 2019 році

Джерело: побудовано на основі [41]

Розглянуто в цілях даного дослідження сучасний стан експортно-імпоротної групи для виявлення поточних резервів збільшення внутрішнього товаровиробництва, однак зазначаємо, що виявлена проблема повної орієнтації

економіки на експорт сировини спостерігалась і за останні 10 років, про що свідчать, наприклад, динаміка експорту чорних металів та насіння олійних рослин.

Зобов'язання, що Україна взяла на себе в рамках Угоди про асоціацію, жодним чином не повинні унеможливлувати захист та розвиток національного товаровиробника. На підтримку вищенаведеного твердження свідчить аналіз, проведений Кутикіною К.М., а саме: за період з 2008 по 2010 рік країнами було застосовано 280 протекціоністських заходів, з них 121 – країнами великої двадцятки.

Враховуючи обмеження застосування такого інструменту як митний тариф, варто звернути увагу на нетарифні заходи регулювання зовнішньоекономічної діяльності в рамках митної політики, досліджені Кутикіною К.М.

Серед нетарифних бар'єрів на основі класифікації ЮНКТАД, науковцем досліджено наступні [79, с. 366-367]:

1. Заходи цінового контролю (встановлення певного рівня митної вартості);
2. Фінансові заходи (обмеженість доступу до валютного ринку);
3. Заходи автоматичного ліцензування (встановлення дозволів на імпорт);
4. Кількісні заходи (квоти, ліцензії, заборони тощо);
5. Монополістичні заходи (привілеї та спрощення пріоритетним галузям тощо);
6. Технічні заходи (обов'язкові вимоги щодо технічних характеристик продукції тощо).

Всі вище перелічені заходи можуть мати місце для стримування імпорту окремих товарів та захисту національного товаровиробника, однак варто відзначити, що застосування обмежень щодо кількості товару буде неприйнятним, наприклад, в рамках Угоди про асоціацію. Для уникнення контрзаходів варто використовувати, наприклад, такий захід як «мінімальна

митна вартість», тобто захід, по-перше спрямований на недопущення втрат Державного бюджету, а по-друге, важко оскаржуваний європейськими колегами, адже він напряду стосується протидії заниженню митної вартості.

2.2. Аналіз фіскальних ефектів митної політики України

В загальному випадку фіскальні ефекти митної політики стосуються стану наповнення державного бюджету країни. Враховуючи викладене в попередніх розділах, зауважуємо, що фіскальна функція є другорядною для митних органів держави в порівнянні з регулювальною. Як зазначає у своєму дослідженні Літовченко В.Б., фіскальна функція в митній справі – це напрям діяльності митної адміністрації у сфері адміністрування та контролю за сплатою митних платежів, основною метою якої є наповнення державного бюджету. [33, с. 175]

В той же час, аналіз загальних обсягів надходжень митних платежів, що буде наведений нижче, в загальному випадку не може демонструвати власне ефекти митної політики, а тому має проводитися точково стосовно конкретного інструменту або заходу в рамках реалізації митної політики.

Дослідження динаміки та структури надходжень митних платежів у свою чергу може продемонструвати проблематику залежності бюджету України від стану зовнішньоекономічної діяльності та виокремити власне складові митних платежів, що мають яскраве фіскальне призначення.

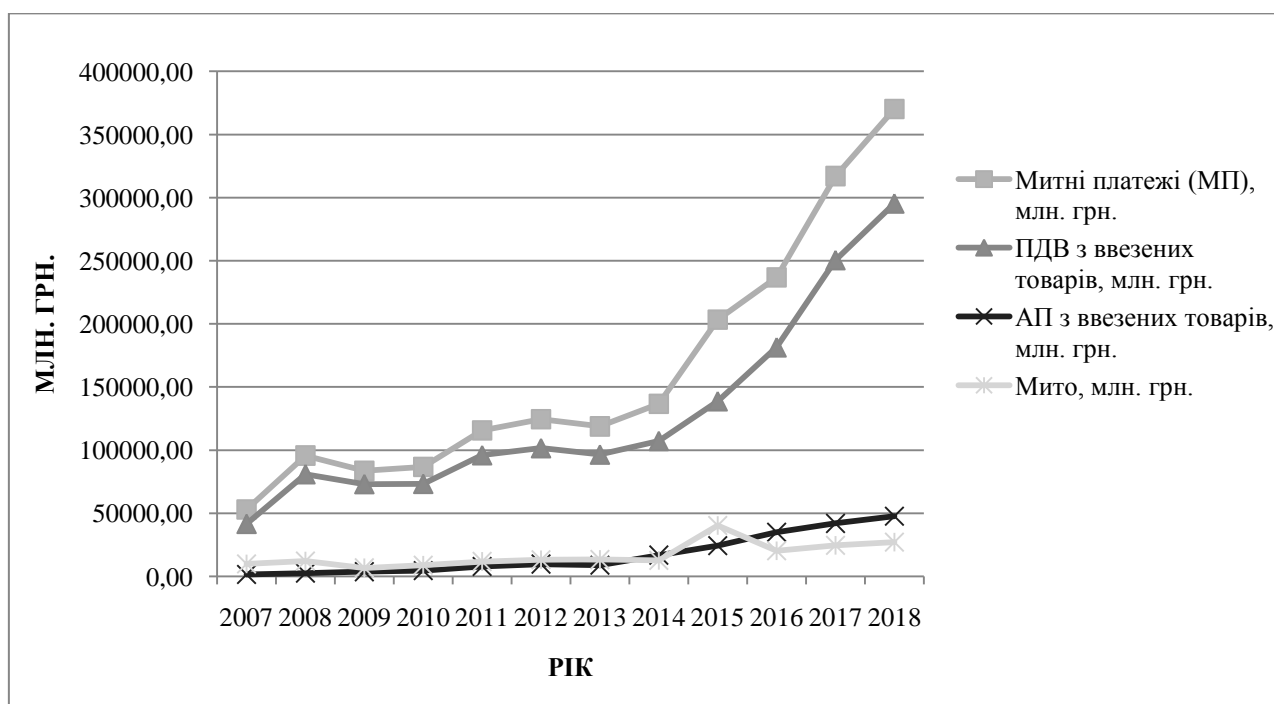
З іншої сторони, зважаючи на той факт, що митна політика реалізується шляхом здійснення митної справи, власне митні ефекти можна розглядати та аналізувати також як можливі наслідки здійснення конкретних заходів та процедур митного контролю.

Повертаючись до розглянутої вище проблематики, що досліджується науковцями та практиками митної справи в Україні, розглянута вище, варто в дослідженні ефектів митної політики здійснювати прив'язку таких ефектів, по-перше, до економічних передумов запровадження певних заходів в рамках

митної політики, а, по-друге, до конкретних процедур митного контролю та митних ризиків, що передували проведенню таких процедур.

Аналіз від абстрактного до конкретного дозволить як виділити основні види митних платежів, що мають найбільший фіскальний ефект, так і продемонструвати як досягти максимальної фіскальної ефективності в умовах лібералізації та вибіркової митного контролю, побудованої на системі управління ризиками.

Аналізуючи динаміку надходжень митних платежів та їх складових до Державного бюджету України в 2007-2018 роках (рис. 2.3), спостерігаємо загальний позитивний тренд всіх показників. При цьому, крива надходжень ПДВ з ввезених товарів на митну територію України (далі – ПДВ з ввезених товарів) повністю повторює динаміку кривої надходжень митних платежів.

Рис. 2.3. Динаміка надходжень митних платежів до Державного бюджету України та їх складових в 2007-2018 роках

Джерело: складено на основі [52]

Обсяги надходжень митних платежів до Державного бюджету України з 2007 року до 2018 року збільшилися з 53061,40 млн. грн. до 370162,56 млн. грн., тобто в середньому за рік митні платежі зростали на 26425,10 млн. грн. або на

17,57%. Одночасно обсяги надходжень до Державного бюджету України ПДВ з ввезених товарів зросли з 41685,54 млн. грн. в 2007 році до 295377,32 млн. грн. в 2018 році, тобто зростали за рік в середньому на 21140,98 млн. грн. або на 17,72%. Таким чином, середньорічні темпи приросту надходжень митних платежів та ПДВ з ввезених товарів, що склали 17,57% та 17,72% відповідно, підтверджують синхронність динаміки даних показників.

Динаміка надходжень акцизного податку з ввезених товарів на митну територію України (далі – АП з ввезених товарів) та мита менш синхронні з динамікою митних платежів та ПДВ з ввезених товарів (рис. 2.6), при чому обсяги надходження АП з ввезених товарів в 2014-2015 роках перевершили обсяги надходжень до Державного бюджету України мита.

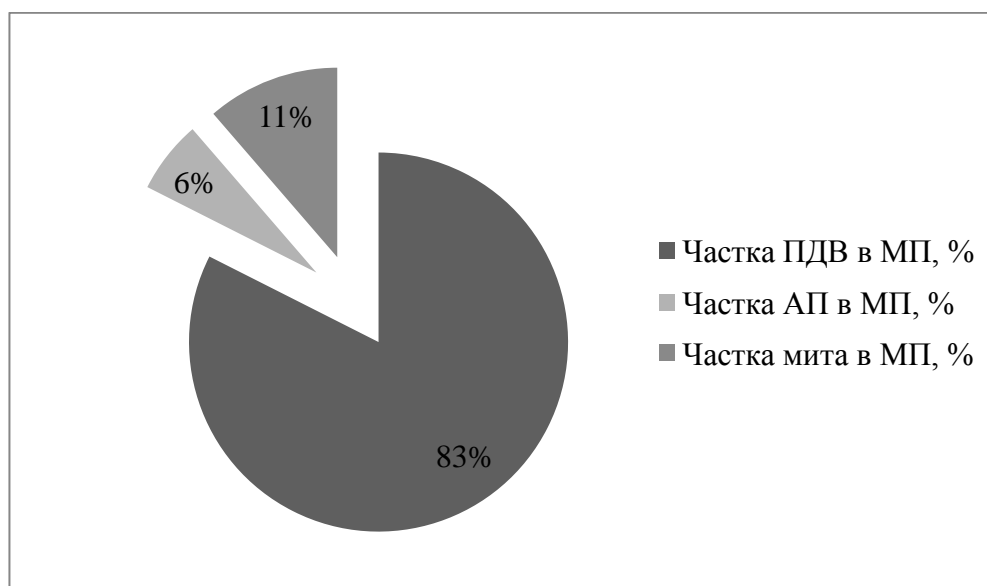
Обсяги надходжень АП з ввезених товарів зросли з 2007 року по 2018 рік з 1495,55 млн. грн. до 47708,62 млн. грн., тобто середньорічний абсолютний приріст показника склав 3851,09 млн. грн. або 33,45% щорічно. Такий розмір середньорічного темпу приросту є найбільшим серед складових митних платежів і перевищує найближчий за розміром майже в 2 рази.

Обсяги надходжень мита до Державного бюджету України зросли з 9880,31 млн. грн. в 2007 році до 27076,62 млн. грн. в 2018 році, тобто мито зростало в середньому на 1433,03 млн. грн. на рік або на 8,76% і є найбільш сталим елементом митних платежів з огляду на обсяги.

Тенденція надходжень до Державного бюджету України митних платежів та їх складових в 2007-2018 роках загалом позитивна, окрім спаду в 2009 році та 2013 році. Це було спричинене спадом обсягів зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів через світову фінансову кризу 2007-2008 років та політичну кризу в Україні 2013-2014 років. Так в 2009 році обсяги надходжень митних платежів до Державного бюджету України скоротилися на 12,68% в порівнянні з 2008 роком. Найбільше скоротилися надходження мита – на 44,67%, менше скоротилися обсяги надходжень ПДВ з ввезених товарів – на 9,69%, а обсяги АП з ввезених товарів збільшилися на 44,54%. В 2013 році загальний спад обсягів надходжень митних платежів до Державного бюджету

України склав 4,6%: обсяги надходжень АП з ввезених товарів зменшилися на 8,4%, ПДВ з ввезених товарів – на 4,98%, в той час як мито зросло на 1,18%; ефект кризи сказався на обсягах надходжень мита до Державного бюджету України в 2014 році і його падіння склало 5,5%.

Така асинхронність динаміки надходжень елементів митних платежів пояснюється тим фактом, що обсяги ПДВ з ввезених товарів повністю залежать від сум, прописаних в контрактах поставок, укладеними суб'єктами ЗЕД, а тому повністю співпадає з динамікою загальних надходжень митних платежів, обсяги надходжень мита залежать від ставок мита згідно Митного тарифу (середня ставка мита згідно Митного тарифу постійно знижувалася за досліджуваний період), а обсяги надходжень АП з ввезених товарів залежать від бази оподаткування АП та його ставок (за досліджуваний період здійснювалося постійне збільшення ставок акцизу).

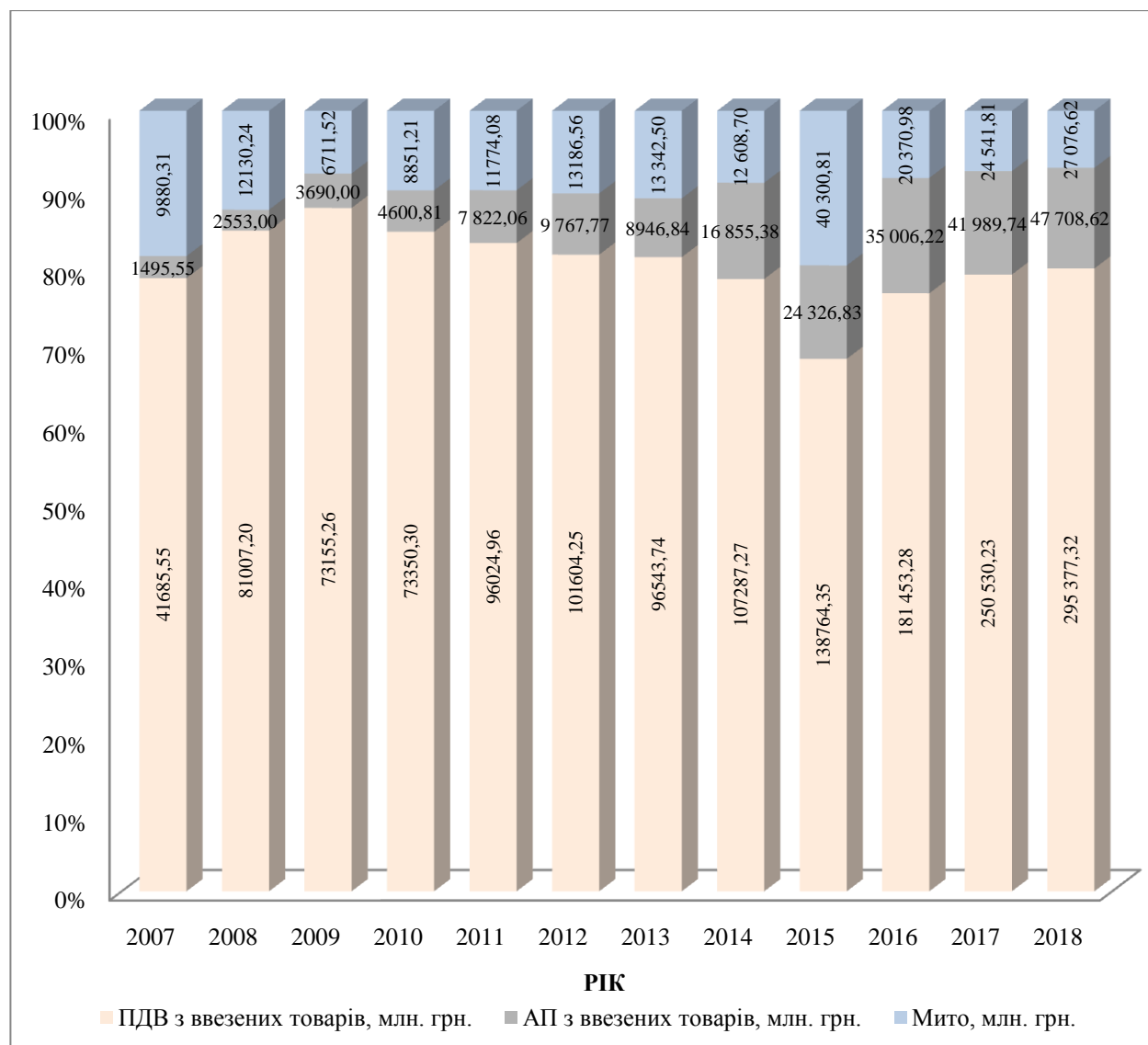

Рис. 2.4. Середня розрахункова структура митних платежів в 2008-2019 роках

Джерело: складено на основі [52]

Проаналізувавши динаміку надходжень митних платежів та їх елементів до Державного бюджету України, варто зазначити, що структура митних платежів розвивалася аналогічно. За 2007-2018 роки митні платежі в

середньому склалися на 83% з ПДВ з ввезених товарів, на 11% з мита та на 6% з АП з ввезених товарів. (рис. 2.5)

Рис. 2.5. Структура митних платежів в 2007-2018 роках

Джерело: складено на основі [52]

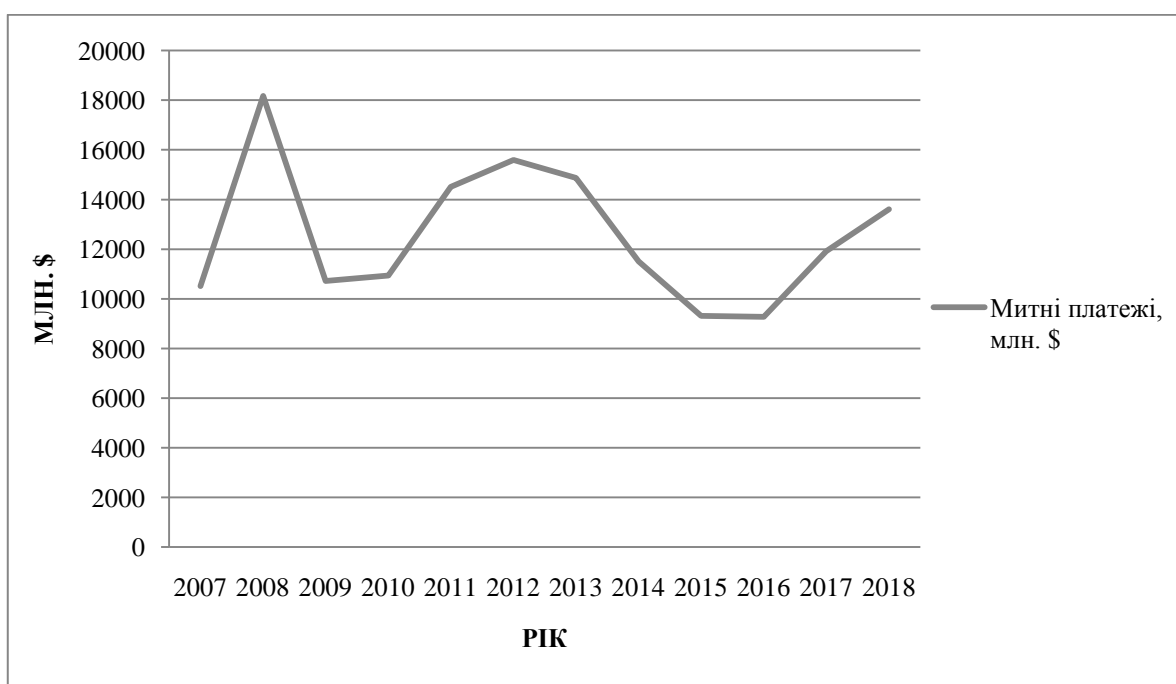
Основна причина кардинальної зміни структури митних платежів за період з 2007 року по 2018 рік – зростання випереджаючими темпами як в абсолютному, так і у відносному вимірах АП з ввезених товарів при одночасній відносній стабільності надходжень мита (окрім зростання майже в 3 рази в 2015 році за рахунок запровадження додаткового імпортного збору).

Можна зробити висновок, що основним структурними елементами з яскраво вираженим фіскальним призначенням є ПДВ з ввезених товарів.

Додатково, починаючи з 2014 року посилено фіскальну роль АП з ввезених товарів за рахунок постійного підвищення його ставок.

За рекомендаціями Всесвітньої митної організації, частка митних платежів у податкових надходженнях бюджету країни не має перевищувати 5-10%, для безризикового функціонування державних фінансів. Бюджетом середнього ризику є той бюджет, частка митних платежів у податкових надходженнях якого знаходиться в діапазоні від 10% до 18%. Що ж сказати про Державний бюджет України, частка митних платежів в якому щороку перевищує 40%, а рекомендовані 5-10% забезпечує одна Київська міська митниця, митні платежі в якому є основою дохідної бази.

На підтвердження вищевикладеного стосовно кризовості Державного бюджету України, розглянемо динаміку надходжень митних платежів, розрахованих у доларах США. (рис. 2.6)

Рис. 2.6. Динаміка надходжень митних платежів до Державного бюджету України в 2007-2018 роках

Джерело: складено на основі [22, 52]

Аналізуючи динаміку надходжень митних платежів, розраховану в доларах США, відзначаємо їх кореляцію з політичними циклами держави та

повну залежність від світових кризових явищ. Загальна динаміка має низхідний характер, а позитивні значення, розраховані в національній валюті, пояснюються виключно девальвацією гривні.

Кризовий рівень митних платежів у податкових надходженнях Державного бюджету України та виключна фіскальна орієнтація митних органів зайвий раз свідчить про необхідність переорієнтації митної справи в Україні на контрольну та регулювальну функції, про що у своєму дослідженні зауважує Суворов В. [16, с. 67]

Аналіз загальних надходжень митних платежів до Державного бюджету України як загального фіскального митного ефекту надає змогу виключно констатувати їх роль у наповненні бюджету, а саме повну залежність від таких надходжень, та аналізувати загальну активність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, а також динаміку обсягів міжнародної торгівлі.

Динаміка надходжень митних платежів не дозволяє деталізовано аналізувати стан розвитку окремих галузей промисловості та виокремити часткові зовнішні та внутрішні фіскальні ефекти, що слугуватимуть індикаторами для прийняття ефективних управлінських рішень.

В той же час, враховуючи ключову роль аналізу митних ефектів в системі «зовнішні – внутрішні», варто зауважити, що поділ таких ефектів в частині саме надходження митних платежів не матиме жодного сенсу, адже без комплексного аналізу внутрішній фіскальний митний ефект виключно свідчитиме про обсяг експорту незначної частини товарів, що обкладено вивізним митом. Однак, збільшення внутрішнього митного ефекту в розрізі товарів може надати сигнал підвищення рівня захисту національного виробника.

Враховуючи напрацьовані вище рекомендації щодо аналізу митних ефектів саме як індикаторів стану реалізації митної політики, державних галузевих програм тощо, такі митні ефекти повинні бути виокремлені як показники в реалізації конкретних заходів в рамках митної політики.

Тобто, здійснення аналізу зовнішніх і внутрішніх ефектів митної політики доцільно здійснювати у кореляції до певної галузі економіки або певного заходу в рамках такої політики. Запровадження захисних або стимулюючих механізмів митної політики як правило розробляється відповідно до потреб конкретної галузі економіки. Враховуючи даний факт, загальний аналіз динаміки та структури митних платежів не дозволяє дослідити ефективність задоволення потреб такої галузі.

Розглянемо фіскальні ефекти митної політики в рамках конкретної галузі промисловості на прикладі металургії. Варто відзначити, що важко виокремити суто фіскальні митні ефекти в рамках певного заходу митної політики, адже як зазначалось в попередніх розділах даного дослідження митний ефект є поняттям комплексним та має розглядатися всебічно. Тим не менш нижче здійснимо аналіз з акцентом саме на фіскальних ефектах.

Аналіз фахової літератури свідчить про дослідження науковцями саме порядку переміщення через митний кордон України металобрухту в частині застосування інструментів митно-тарифного регулювання, простого аналізу впливу таких заходів на обсяги експорту та імпорту даного товару, необхідності лібералізації ринку металобрухту в Україні тощо. [5, 18, 22, 47, 61, 69]

Нижче аналізуватимемо зовнішні та внутрішні фіскальні ефекти митної політики в сфері експорту брухту чорних металів, необхідність стримування якого для нарощування виробництва продукції з більшою доданою вартістю напрацьовано в попередньому підрозділі даної роботи.

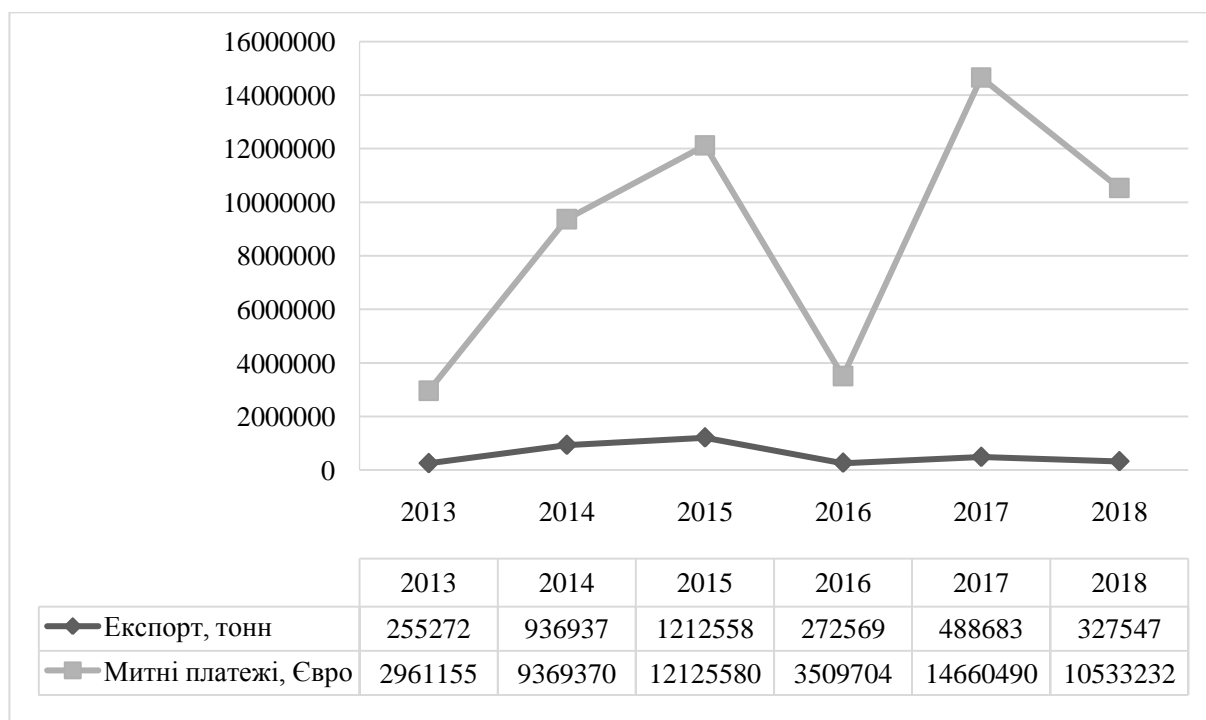
Експорт брухту чорних металів обкладено вивізним митом відповідно до Закону України від 24.10.2002 року № 216-IV, враховуючи недопущення дефіциту даної сировини для потреб металургійної галузі та відповідно здійснення простого експорту натомість переробці. Зменшення ставок вивізного мита на брухт чорних металів до 10 Євро за тонну при одночасному зростанні світових цін на сировину призвело до збільшення експорту брухту та відповідного дефіциту на внутрішньому ринку. [19]

В свою чергу, заходи з обмеження експорту металобрухту доповнено лібералізацією його імпорту шляхом зниження ставки ввізного мита на товари позиції 7204 згідно з УКТ ЗЕД відповідно до Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Митний тариф України» від 04.10.2016 року № 1645-VIII щодо зменшення дефіциту брухту чорних металів на внутрішньому ринку з метою першочергового забезпечення потреб оборонної промисловості та відбудови об'єктів інфраструктури». [22]

Уряд України з метою захисту національного виробника та недопущення дефіциту брухту чорних металів для потреб металургії збільшив ставки вивізного мита до 30 Євро за тону відповідно до Законів України від 12.07.2016 року № 1455-VIII та від 13.07.2017 року № 2142-VIII та до 42 Євро за тону згідно Закону України від 17.05.2018 року № 2434-VIII. [21, 25, 26]

Вплив вищевказаних заходів на обсяги експорту металобрухту та надходження митних платежів від нього відображено на рис. 2.7.

Здійснені заходи з фіскальної точки зору призвели до підвищення навантаження вивізним митом з 4,26 % від вартості в 2013 році до 13,57 % від вартості в 2017 році. Враховуючи падіння навантаження в 2018 році до 11,78 % від вартості внаслідок відповідного підвищення рівня світових цін на брухт чорних металів, виникла необхідність підвищення ставки вивізного мита до 42 Євро за тону, що дозволить зберегти досягнуті позитивні регулювальні митні ефекти у металургійній галузі, що описані в вищевказаній пояснювальній записці.

Рис. 2.7. Динаміка експорту металобрухту (товарна позиція 7204 згідно з УКТ ЗЕД) та відповідної сплати вивізного мита в 2013-2018 роках

Джерело: складено на основі [17]

Загальний внутрішній фіскальний ефект в частині адміністрування митних платежів в 2016-2018 роках порівняно з 2013-2015 роками склав збільшення митних платежів на 17 %, або відповідно – з 2,45 млн. Євро до 2,87 млн. Євро при одночасному досягненні внутрішнього регулювального ефекту в частині скорочення експорту брухту на 55 % або з 2,40 млн. тонн до 1,09 млн. тонн.

При прийнятті рішення про необхідність підвищення ставки вивізного мита на брухт чорних металів до 42 Євро за тонну уряд розглядає три сценарії можливого розвитку даного ринку, а саме: при залишенні експортного мита на незмінному рівні (30 Євро за тонну), його зменшенні до 10 Євро за тонну або ж відповідного підвищення.

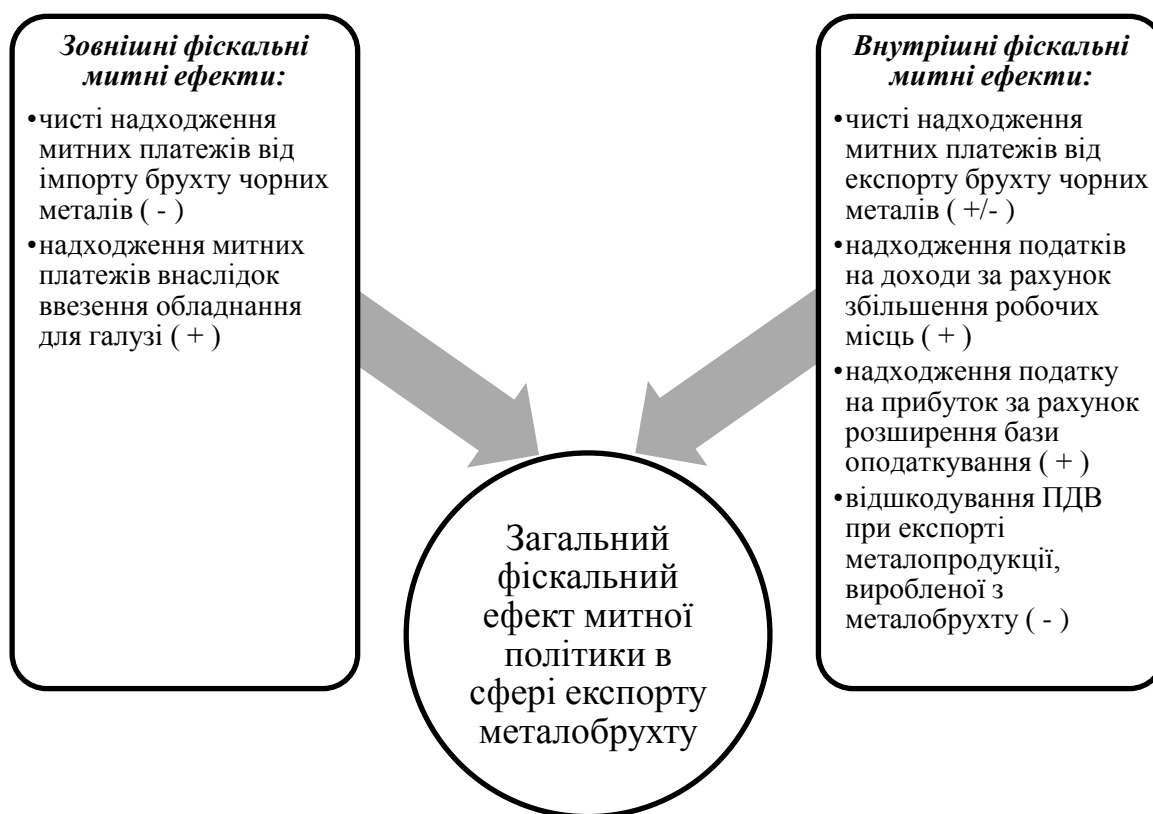
Вищевказана пояснювальна записка містить розрахункові показники фіскального митного ефекту, що описаний як «чисті податкові надходження». Таким чином, при песимістичному сценарію (вивізне мито на рівні 10 Євро за

тонну) фіскальний митний ефект матиме негативний характер на рівні 26,8 млн. доларів США, а при позитивному (вивізне мито на рівні 42 Євро за тонну) – позитивний характер на рівні 42,7 млн. доларів США.

Тобто, головним митним ефектом тут виступає регулювальний внутрішній митний ефект в частині зменшення дефіциту металобрухту на вітчизняних підприємствах та недопущення нівелювання такого дефіциту за рахунок імпортного металобрухту, що коштує від 2 до 5 разів дорожче.

Однак, враховуючи напрацьовані рекомендації в попередніх розділах вважаємо, що цільові розрахункові показники, що покладені в основу прийняття управлінського рішення щодо необхідності підвищення ставки вивізного мита на металобрухт не охопили всебічно вплив таких заходів. Запропонуємо спрощену систему прогнозованих фіскальних митних ефектів, що мають стати індикаторами для своєчасного реагування на відхилення при реалізації митної політики в сфері експорту брухту чорних металів (рис. 2.8).

Отже, цільовим митним ефектом в сфері експорту металобрухту є зменшення його дефіциту на внутрішньому ринку, а тому: надходження митних платежів від імпорту металобрухту знижуватимуться, а надходження від експорту даного товару залежатимуть від міри захисних заходів внутрішнього ринку, що не дозволяє однозначно їх оцінити.

Рис. 2.8. Складові загального фіскального митного ефекту в сфері експорту металобрухту

Джерело: складено на основі [22]

Збільшення завантаженості підприємств та недопущення їх простою сприятиме збільшенню кількості робочих місць та відповідно розширенню бази оподаткування податками на доходи фізичних осіб.

Збільшення обсягів виробництва матиме кумулятивний ефект на необхідність оновлення основних засобів та їх нарощуванні, що з фіскальної точки зору матиме позитивний зовнішній митний ефект в частині збільшення надходження митних платежів від імпорту сучасного обладнання. У разі постачання його вітчизняними підприємствами відповідний ефект буде внутрішнім в частині розширення бази оподаткування податками, що пояснюватиметься нарощуванням виробництва обладнання.

Результати здійснення митного контролю та застосування інструментів митної політики не мають однозначного трактування, застосовуючи поняття митного ефекту, про що зазначено вище. Враховуючи результати дослідження,

отримані в даному та попередньому розділі, зазначаємо, що вони є по суті точковими, а тому виключно можуть застосовуватися як певні сигнали для здійснення конкретних заходів. Тут варто розуміти, що необхідним в митній політиці є оперативність прийняття рішень, що на основі таких сигналів будуть забезпечувати прогнозовані митні ефекти, закладені в митну політику, з фактичними.

Висновки до розділу 2

Результати дослідження дають підстави наступних висновків:

1. Досліджено структуру експортно-імпоротної групи ЗЕД України. Визначено металургійну галузь економіки пріоритетною для переорієнтації експорту з сировини на готову продукцію. Визначено виробу з металів, текстилю, продукцію хімічної, машинобудівної та нафтопереробної галузей як товари, імпорт яких підлягає стримуванню шляхом розвитку їх виробництва в країні.

2. Встановлено, що надходження митних платежів забезпечують майже половину доходів Державного бюджету України, демонструють стале зростання на рівні 18 % щорічно (у національній валюті), що призводить до повної залежності бюджету країни від імпорту товарів. Визначено, що основну фіскальну роль в структурі митних платежів відіграє ПДВ з ввезених товарів.

3. Визначено внутрішні митні ефекти митної політики стримування експорту металобрухту: фіскальний митний ефект представлений збільшенням надходжень митних платежів, а регулювальний митний ефект – скороченням експорту зазначеної сировини. Запропоновано для оцінювання фіскальних ефектів митної політики в даній галузі використовувати розширені показники, що відображатимуть вплив митної політики на розвиток переробки металобрухту (нарощування обсягів переробки брухту чорних металів,

збільшення кількості робочих місць в галузі, розширення бази оподаткування внутрішніх податків).

4. Визначено потенційні зовнішні фіскальні митні ефекти від митного контролю за митним режимом переробки товарів на митній території як втрати державного бюджету у кореляції з можливим порушенням митних правил.

5. Встановлено, що завданням митного аудиту є забезпечення митних ефектів, тобто приведення їх у відповідність із запланованими. Митний аудит не має на меті досягнення позитивних митних ефектів, а виключно – мінімізація або повне нівелювання негативних, виявлених внаслідок порушення митного законодавства.

6. Встановлено, що головними причинами зменшення виявлених негативних фіскальних митних ефектів лише на 10 % є недосконалість законодавчого та кадрового забезпечення митного аудиту, підпорядкування митного аудиту податковій, а не митниці, а також зловживання підприємцями системою спрощень при здійсненні ЗЕД.

РОЗДІЛ 3.

ЕФЕКТИВНІСТЬ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОЗШИРЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ КОРДОНІВ

3.1. Світовий досвід митної політики в контексті регулювання конфліктів зовнішньоекономічного простору

Залежно від ризиків і загроз митній безпеці конкретної країни чи союзу держав формується система її забезпечення, яка включає, по-перше, адміністративне підпорядкування суб'єктів митної безпеки, її об'єкт і правовий статус. Модель системи митної безпеки України має формуватися з урахуванням міжнародного досвіду основних країн світу.

Необхідно пам'ятати, що філософія зовнішньої політики повинна полягати в тому, що всі політичні питання необхідно розглядати через призму національно-економічних інтересів.

Інтереси національних виробників – ось пріоритет зовнішньоекономічної політики. Вони є найбільшими платниками податків, гарантами здорової економіки, джерелом зайнятості в ринковій економіці.

У різних країнах світу існують окремі загрози митній безпеці. В одних країнах загрозою є контрабанда наркотиків і зброї, нелегальна міграція (як соціально небезпечна, так і сприяюча терористичній загрозі), а в інших — так звана економічна або «товарна» контрабанда (фактичне ухилення від сплати податків). Крім того, загрозою митній безпеці деяких країн світу може бути незаконне переміщення через митний кордон контрафактної продукції, товарів, що підлягають оподаткуванню акцизом (особливо сигарет і автомобілів), грошових і культурних цінностей.

Зазвичай, у більшості країн світу митною безпекою займаються не лише митні органи, а й деякі інші державні та правоохоронні органи. У кожній країні ступінь відповідальності за митну безпеку суб'єкта митної безпеки визначається

державою, виходячи з різних економічних, політичних та міжнародних факторів.

У кожній конкретній країні суб'єкти забезпечення митної безпеки мають різне правове положення. Його правосуб'єктність конфігурується відповідно до завдань, покладених на ці органи, та виконуваних ними функцій.

Організаційну структуру митної системи Польщі становлять Департамент акцизного та митного податку, Департамент митної служби, Департамент митної політики, Департамент митного й акцизного контролю, що є структурними елементами Міністерства фінансів Республіки Польща. До завдань Митної служби Республіки Польща входить реалізація державної митної політики, а також виконання інших завдань, а саме: контроль за дотриманням митного законодавства, а також інших нормативно-правових актів, пов'язаних з переміщенням товарів через кордон; стягнення митних зборів та інших платежів, пов'язаних з переміщенням товарів; фіскальний контроль, стягнення спеціальних податків; співробітництво в реалізації спільної європейської політики; Ведення статистики внутрішньої торгівлі між країнами-членами ЄС; запобігання незаконному вивезенню культурних цінностей.

У Німеччині з 1 січня 2016 року була введена нова модель митного адміністрування, яку очолює *Generallzolldirektion* як вищий федеральний орган. З метою забезпечення митної безпеки федеральний закон накладає на німецькі митні органи широкі повноваження. Крім стягнення митних платежів та контролю за переміщенням товарів через кордон, до повноважень митних органів входить боротьба з контрабандою наркотиків, тютюну та алкоголю, зброї та боєприпасів, а також недопущення фінансування та припинення фінансування тероризму.

Багато органів влади в Сполучених Штатах займаються питаннями митної безпеки, але після терористичних атак 11 вересня 2001 року уряд зосередився на захисті американського народу від терористичних атак на кордоні. Саме тому більшість служб та організацій, які забезпечують митну безпеку, входять до складу Міністерства внутрішньої безпеки США, основними завданнями

якого є запобігання тероризму, безпека кордонів, управління імміграцією, координаційні агентства в надзвичайних ситуаціях тощо.

Якщо підбити короткі підсумки викладеної інформації, то у США основною функцією суб'єктів забезпечення митної безпеки є правоохоронна, основним завданням – захист громадян від зовнішніх протиправних дій, а основною ціллю є забезпечення безпеки громадян. [45, с.3].

Слід зазначити, що Митним кодексом ЄС визначено, що митні органи мають право організовувати та здійснювати оперативно-розшукову діяльність, пов'язану з отриманням, накопиченням, обробкою та перевіркою інформації, що стосується зовнішньої торгівлі; можливість таємного спостереження; використовувати допомогу осіб поза межами митної служби, а також право на застосування засобів прямого примусу у вигляді фізичної сили та окремих технічних і хімічних засобів або засобів, призначених для роззброєння та перевезення людей [50].

Також у сучасних умовах Важливе значення має діяльність Всесвітньої митної організації у сфері митної безпеки, формування стандартів митної діяльності та впровадження сучасних методів митного контролю, оскільки зі зростанням взаємозалежності країн та посиленням економічних зв'язків між ними митниця процес безпеки стає складнішим.

Проведений аналіз дозволив дійти деяких висновків та узагальнень. У провідних країнах світу правоохоронні та митні органи виконують такі основні функції у сфері забезпечення митної безпеки: фіскальну, безпекову(правоохоронну), інформаційну.

Наступним фактором, який необхідно враховувати при побудові моделі митної безпеки, можна назвати організаційним, враховуючи необхідність прогнозування найбільш ефективної та ефективної організаційної структури суб'єктів безпеки, у тому числі взаємовідносин між ними, зміст і характер яких будуть формуватися. на основі перспективного світового досвіду України та особливостей функціонування системи митної безпеки в Україні.

З огляду на те, що рівень зовнішніх загроз на сьогодні для наших громадян є високим, роботу правоохоронних і митних органів України, які відповідають за забезпечення митної безпеки країни, необхідно зосередити саме на безпековій функції.

Окрім того, необхідним є розширення повноважень щодо здійснення оперативно-розшукової діяльності митними органами й уніфікація митного та кримінального процесуального законодавства України в частині, про забезпечення дієвих механізмів здійснення митними органами оперативно-розшукових заходів щодо злочинів, ознаки яких можуть бути виявлені під час митного контролю.

Пріоритетними напрямками митної безпеки відповідно до світових тенденцій розвитку митниці мають бути: [24, с.19]

- удосконалення митного регулювання як ефективного інструменту митної політики та забезпечення митної безпеки;
- забезпечити цілісність доходів Державного бюджету шляхом контролю за дотриманням митного законодавства України на основі методів післяаудиту митниці та обміну інформацією з іншими країнами про комерційні операції та іншими контролюючими органами всередині країни щодо збору податки;

Продовження курсу на лібералізацію державної регуляторної політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності з урахуванням економічних інтересів на основі використання податкових коштів для підтримки національних товаровиробників, розбудови інституційної інфраструктури для стимулювання експорту та активізації механізмів СОТ для захисту національної економіки. інтереси;

Посилити митний контроль товарів, що перетинають митний кордон України, з метою запобігання порушенням митних правил та ухилення від сплати податків шляхом покращення технічного забезпечення в пунктах пропуску;

Із формуванням ринкових відносин митна політика поступово стає інструментом і засобом вирішення внутрішніх економічних проблем: вона

покликана стимулювати всебічний розвиток національної економіки, надавати їй нового імпульсу, захищати її від стихій. руйнівний вплив. Вплив Європейської спільноти в Україні з кожним роком зростає.

Щоб оптимізувати відносини з Європейським Союзом, Україні необхідно вчитися на досвіді країн Центральної Європи, особливо Польщі, яка впевнено веде переговори про вступ до ЄС, швидко вирішуючи внутрішні соціально-економічні проблеми. Керівництво Української держави має чітко підтримувати незмінність зовнішньополітичного курсу на євроінтеграцію, проводити відкриту, прозору та зрозумілу для своїх громадян політику та політику світової інтеграції, впроваджувати європейські норми та стандарти життя [53, с. 283].

Основними характеристиками міждержавного комерційного конфлікту є симетричність сторін; взаємне запровадження санкційних прав; наявність прихованих політичних та економічних мотивів; відчутна шкода для обох сторін конфлікту та світової економіки; наявність ліквідаційних перспектив. Потенціал розв'язання конфлікту полягає в рівні взаємних поступок його сторін, за відсутності яких існує загроза переростання на арену справжньої торгової війни, що завдасть значних втрат як сторонам конфлікту, так і сторонам конфлікту. світова економіка в цілому.

Розглядаючи проблему відновлення національних економічних інтересів у випадках комерційних конфліктів в експортно-імпортних операціях при ефективному використанні економічної дипломатії для подолання конфлікту інтересів, слід згадати про небезпечну практику використання комерційних інструментів як окремих країн, так і їх регіональних об'єднань: економічний вплив на конкурентів.

Причини або фактори, що призвели до виникнення та існування торговельних протиріч і конфліктів між країнами, використовувалися відповідні методи та форми регулювання зовнішньої торгівлі. Це, зокрема, такі: тарифні режими на відповідну сировину; дискримінаційні та обмежувальні заходи щодо імпорту; режими оподаткування імпортованих товарів і продукції;

антидемпінгові заходи та субсидії; компенсаційні заходи щодо окремих товарів [61, с. 143].

У галузевому розрізі та у складі груп основних продуктів експортно-імпортних операцій предметом торговельних суперечок за час існування ГАТТ-СОТ періодично є: бензин та нафтопродукти; металеві вироби та окремі види гарячекатаних сталевих виробів; напівпровідники та окремі види комп'ютерної техніки; свіже та заморожене м'ясо та м'ясні продукти; риба, креветки та інші молюски та продукти з них; кавові зерна та алкогольні напої; текстильні вироби, одяг, взуття; фармацевтична та агрохімічна продукція; порушення авторських прав та інтелектуальної власності.

За останні 15 років найбільша кількість протиріч спостерігається в торгівлі металургійною продукцією та гарячекатаною сталевією продукцією. Наступними за кількістю скарг, товарними групами, є сільськогосподарська та текстильна продукція. Згідно з оглядом СОТ щодо режиму ліцензування імпорту, основними темами, які обговорювались у заявці на отримання ліцензії, були такі групи товарів, як транспортні засоби, сільськогосподарська продукція, взуття, іграшки, сталь, залізна руда та мідь, а також режими ліцензування загалом [8,] с. . 81].

Не можна залишити поза увагою економічні відносини між США та Китаєм, тому що торговельно-економічні відносини між ними послугували основою глобального економічного зростання протягом останніх двох десятиліть, а їх погіршення може істотно вплинути на динаміку світової економіки. Нині ці відносини дали тріщину з ініціативи США. Слід зауважити, що претензії США до Китаю виправдані: з 2003 р. Китай є членом СОТ з багатьма преференціями як країна на той час бідна, але яка хоче розвиватися, і світове суспільство пішло назустріч. Китай максимально використав їх і перетворився в одного з лідерів світової економіки. А тому сьогодні слід переглянути дещо у відносинах не тільки Китаю зі США, але й з іншими країнами. Основним, фактором що зумовив США звернутися до перегляду торговельних відносин з Китаєм (ініціатором був не Китай, його існуюче

становище задовольняє повністю), це неймовірний дефіцит торговельного балансу США з ним – 375 млрд дол. США у 2017 р. Чим пояснюється невдоволення США[56]:

- По-перше, зависоким середньозваженим митом Китаю: для довідки (2017 р.): середньозважене мито США: загальний рівень – 3,3 %; аграрний сектор – 5,2; неаграрний сектор – 3,2; автомобілі – 2,5. Китай відповідно: 9,9 %; 15,5; 9,0 та 25,0 %
- По-друге, несанкціонованим використанням інтелектуальної власності США та інших країн (за оцінками Комісії з крадіжок інтелектуальної власності, втрати американської економіки від вкрадених технологій оцінюються у 300 млрд дол. США, де частка Китаю становить від 50 % (150 млрд) до 80 % (240 млрд) цих втрат) [20]
- По-третє, утриманням низького курсу юаня відносно долара.
- По-четверте, поширеною державною підтримкою національних виробників та інвесторів, так як більшість великих компаній Китаю належать державі.

Загалом, заходи, які втілюються китайською владою, дають певні можливості для маневру китайським виробникам, оскільки 93% китайських компаній, згідно з опитуванням Baker McKenzie, мають наміри скоригувати ланцюги поставок задля уникнення тарифних обмежень. Крім того, враховуючи емність локального ринку Китаю та жорстку модель управління державою, є підстави вважати, що технологічне протистояння з США у близькій перспективі не завершиться.

Слід зазначити, що зниження темпів приросту ВВП США та Китаю не слід розглядати як виключно наслідок торговельного протистояння держав. Наданий Міжнародним валютним фондом прогноз свідчить про сповільнення економічного зростання держав безвідносно до їх конфлікту.

Хоча сповільнення економічного зростання не можна чітко асоціювати із зовнішньоторговельним конфліктом держав, його ескалація, безумовно,

збільшить їх матеріальні втрати та вплине на стан світової економіки. Така ситуація свідчить на користь перспектив урегулювання конфлікту та досягнення певного компромісу у вигляді взаємоприйнятних умов зовнішньої торгівлі. Про прагнення сторін знизити рівень міждержавної торговельної напруги свідчить початок у січні 2019 р. перемовин щодо послаблення торговельного конфлікту та досягнення нової торговельної угоди між США та Китаєм. Звичайно, це може виявитися не останньою спробою врегулювання ситуації, адже вирішення конфлікту вимагатиме від обох його сторін обопільних поступок

У зв'язку з відсутністю системного та цілісного підходу до реалізації митної політики, доцільне подальше вдосконалення нормативно-правової бази як ефективного інституціонального механізму регулювання митної системи, а саме: концептуальне визначення складових митної безпеки та розробка механізму її забезпечення.

Поняття митної безпеки має містити пріоритетні цілі та завдання забезпечення безпеки, шляхи та методи їх досягнення, які адекватно відображають роль митних органів у сучасному соціально-економічному розвитку України. Його зміст має координувати загальнодержавні дії у сфері безпеки на рівні окремих суб'єктів господарювання, галузей, секторів економіки, а також на національному, регіональному та глобальному рівнях.

3.2. Митна політика та митна безпека України в умовах напружених міжнародних економічних відносин

Криза в Україні загострила потребу національної безпеки, пропорційного реагування на зовнішні загрози та швидкого реагування на можливі негативні наслідки таких загроз у напрямку зміцнення економічних інтересів держави.

Вбачається, що в нових умовах митниця стає не тільки інструментом і лідером зовнішньоекономічної діяльності, а й відіграє більш важливу роль, стаючи регулятором і засобом формування нових економічних зв'язків.

Засобами конфліктів та війн у торгово-економічній сфері є традиційні інструменти, що є в арсеналі держави, насамперед грошова одиниця, податки, мита, нетарифні засоби тощо. Україна стала об'єктом економічної агресії Росії влітку 2013р., коли зазнала фактичної торговельної блокади, включно з транзитом з країн колишнього Союзу. За економічною прийшла військова інтервенція путінського режиму у 2014р. У світі нагромадилося чимало структурних диспропорцій, викликаних дією різних чинників.

Головним, до останніх часів, була глобалізація, яка, по суті, руйнувала традиційні національні кордони та підривала авторитет держави як суспільного інституту.

Україна вже втягнута у різні форми геоекономічного протистояння з Росією. Найбільш відома «енергетична війна», яку вже давно розв'язала й успішно втілює Росія. Те, що «Північний потік – 2» буде реалізований, а Німеччина не примусить Росію врахувати економічний інтерес України, майже доконаний факт. Слід чітко розуміти, що українська проблема є наріжним каменем російської зовнішньої та внутрішньої політики, це її основний геополітичний пріоритет, і на поступки вона, добровільно, ніколи не піде. Тому будь-які обіцянки і можливі угоди щодо України, які Росія сьогодні пропонує Європі заради створення свого газового спрута на її теренах[54].

Якщо виходити з такої диспозиції, то очевидно Україні прийдеться опиратися на Західний блок. Проте не повинно бути ілюзій про те, що це об'єднання мізантропів, а Україна висітиме на чиймось утриманні.

Вся логіка інтегрування держав у Західному розумінні – це діалектика ринкового, тобто конкурентного розвитку. Свідченням цьому є наш досвід співпраці з МВФ/Групою Світового банку (МВФ/ГСБ), а також виконання угод про асоціацію та вільну торгівлю з ЄС. Українська влада за майже 27 років співпраці з МВФ/ГСБ так і не спромоглася довести до завершення жодної угоди, яка передбачала здійснення докорінних реформ (можливо, за винятком угоди 1994-1995рр. про початок ринкових перетворень).

Внаслідок розширення світової торгівлі більшість країн мають стабільне негативне сальдо рахунку поточних операцій, в інших цей показник переважно позитивний. До першої групи входять США, Франція, Італія, до другої: Китай, Гонконг, Тайвань, Японія, Південна Корея, Німеччина.

Протягом багатьох років США активно застосовують антидемпінгові заходи щодо української продукції. Перший із цих заходів був запроваджений у 1986 р., останній — у 2001 р. із рівнем антидемпінгового мита від 41% до 237%; фактично була встановлена заборона. Незважаючи на те, що представники України регулярно брали участь у розгляді вжитих заходів, американська сторона завжди мала підстави продовжувати свої дії [19].

Європа сьогодні зайнята внутрішніми проблемами і на інші реагує кволо. Європа дедалі більше занурюється у власні справи, що тиск Росії наростає, що активність Кремля – прямий наслідок надміру «акуратної» європейської політики у сфері безпеки. «Імітацією» дійової реакції Європи щодо подій навколо України стають багатослівні декларації, половинчасті резолюції, різноманітні конференції. Тому Україні як ніколи необхідне єднання на тлі дедалі агресивнішої політики Росії і більш розгубленої Європи»

Ще одна проблема постає перед нами, відкривається новий фронт – північний. Ми повинні пильно стежити за розгортанням подій навколо Білорусії, з якою Росія останнім часом активно просуває проект створення, у повному обсягу, союзної держави, що може завдати нашій економіці суттєвої шкоди через згортання торговельно-економічних відносин. Для довідки: товарообіг між Україною та Білорусією у 2018 р.: експорт – 1253, 7 млн дол. США; імпорту бензину, 44 % імпорту дизельного палива та 25 % автомобільного газу [55].

Нинішній виток торговельних обмежень і протекціоністських протистоянь (насамперед двох найбільших економік світу), який набрав стрімких обертів з початку президенства Трампа, – не просто відповідь на суперечливі тенденції деглобалізації, а не що інше, як чергова фаза боротьби за домінування у новій індустріальній структурі світу, а також раціоналізація виробничих ланцюгів.

Для України, економіка якої характеризується як «мала відкрита», до того ж значною мірою залежна від зовнішньої кон'юнктури, посилення торговельних обмежень є обмежуючим фактором економічного прискорення, насамперед в частині виробничого і експортного потенціалу, що може підвищити депресивні ризики для України у найближчі роки.

Митниця має і надалі залишатися гарантом митної безпеки як складової економічної безпеки держави, тому завдання митних адміністрацій полягає у використанні міжнародно визнаних інструментів міжнародної торгівлі на основі стандартів безпеки та спрощення торговельних процедур, розроблених Всесвітньою митною організацією. виявлення та запобігання внутрішнім і зовнішнім загрозам.

Митна безпека як багатоаспектне явище має розглядатись як наявність в країні митних доктрин і політики; поступальний розвиток митної справи; формування адекватного вимогам часу митного простору; впровадження дієвої системи митного регулювання; забезпечення захисту митного кордону; належний стан митної системи; сукупність заходів зі здійснення ефективного митного контролю; унеможливлення порушення митних правил і вчинення злочинів у митній сфері; мінімізація митних ризиків; створення сприятливого митного клімату. Дотриманню вищезазначеного сприятиме формування дієвої системи забезпечення митної безпеки.

Оскільки передові технології є головним джерелом модернізації, конкуренції і стійкого економічного зростання, очевидно, що без зміни системи управління розвитком промисловості, шанси потрапити в «Клуб багатих країн» мізерно малі. В Україні ж протягом 10 років залишається стабільно низькою частка інноваційних підприємств у промисловості – 18% проти 50% в ЄС. Між тим, практика нинішнього етапу торговельних воєн унаочнює, що «немає такого нового звичаю, який не був би старим». І це переконливо демонструють всі без винятку фігуранти протекціоністських і технологічних протистоянь [7, с.166].

Органи державної влади, закріплюючи у державних програмах розвитку стратегічні орієнтири, цілі та завдання щодо визначення подальшого вектора функціонування галузі, регіону, країни, не враховують при цьому динамічні ознаки впливу зовнішнього та внутрішнього середовища. Поза увагою адміністративної системи залишається перегляд і корегування короткострокових цілей у розрізі показників і результатів діяльності міністерств і відомчих органів, які відповідають за загальний стан реалізації програм з урахуванням загальної економічної кон'юнктури. Відсутність об'єктивної адаптивності та гнучкості системи державного регулювання ускладнює виконання поставлених завдань та зменшує ефективність здійснених заходів. Особливо цей аспект статичності адміністративного управління впливає на реалізацію такого важливого напрямку державної політики, як забезпечення митної безпеки та захисту митних інтересів.

Відновлення незалежності України припало на історичний період загострення діалектичної боротьби між суверенно-державною формою організації суспільного життя, господарства та глобалізованою торгівлею, грошово-кредитною системою, що все далі відривається від реального сектору економіки. Вживання та успішний розвиток нашої держави у новому світі залежатиме від правильного розуміння головного протиріччя сучасного цивілізаційного розвитку та відповідно обраної національної економічної стратегії.

Висновки до розділу 3

Результати дослідження дають підстави наступних висновків:

Митні органи повинні зробити ставку на вдосконалення професійних навиків своїх службовців, вміння грамотно і швидко, відповідно до законодавства, обслужити громадян, а також встигати стежити за процесами, що відбуваються в країні. При цьому, дуже важливо підходити до вирішення питань зважено та не зловживати своєю владою на місцях. Необхідно, крім того, працювати в тісному контактi з органами місцевої влади. Захистом

економічних інтересів повинні займатися виключно професіонали та фахівці своєї справи.

Митна безпека, як невід'ємна частина економічної безпеки, має бути гарантована на державному рівні, адже протягом століть митниця була і залишається одним із найважливіших чинників державності та незалежності, запорукою влади та суверенітету. фінансовий Митна безпека передбачає системні дії щодо створення механізму, що забезпечує її інституціоналізацію та спрямованість на досягнення конкретних цілей.

У ситуації, що склалася на світових ринках торгівлі, Україна може зіткнутися як з у відповідь, так і з акціями США, переважно з боку Європейського Союзу. Найочевиднішим наслідком є фактичне закриття американського ринку для українських металургів. Крім того, вже зараз очевидно, що найближчим часом наші металурги також закриють ринок ЄС, де нещодавно ввели нові антидемпінгові мита проти України, а протекціоністські заходи вже не за горами. Але не можна забувати про відстрочені наслідки. Оскільки торговельна війна між Китаєм і Сполученими Штатами включає інші товари, вона торкнеться інших сфер.

Політика України, за умов, що склалися навколо неї, повинна бути максимально виваженою, багатоваріантною, з широким горизонтом прогнозування наслідків при різних можливих варіантах світової геополітичної та геоекономічної ситуації.

ВИСНОВКИ

Таким чином, визначення митної політики слід розглядати через призму складової державної економічної політики, що спрямована на стимулювання розвитку економіки країни та реалізується шляхом здійснення митної справи; головною метою митної політики є створення такого рівня зовнішньоекономічної торгівлі. Це дозволить досягти сталого розвитку високотехнологічних галузей і конкурентоспроможності національних виробників на світових ринках, а також повної відсутності залежності країни від іноземних товарів.

Досліджено внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на формування та реалізацію митної політики України.

Запропоновано розглядати такі фактори як систему обмежень в процесі її формування: зовнішніх у вигляді рекомендацій, вимог міжнародних угод та внутрішніх у вигляді потреб та можливостей розвитку окремих галузей економіки. Визначено, що при формуванні та реалізації митної політики, вона безпосередньо корелює з зовнішньоекономічною, структурно-галузевою, антимонопольно-конкурентною, валютною та податковою політиками у системі державної економічної політики.

За результатами аналізу структури експорту та імпорту України встановлено галузі економіки, що потребують застосування захисних механізмів для їх переорієнтації з експорту сировини на подальшу її переробку та експорт готової продукції, що має більшу додану вартість. Визначено групи товарів, розвиток виробництва яких в Україні забезпечить зменшення залежності від їх імпорту. Доведено ефективність захисної митної політики для розвитку промислового комплексу країни та недопущенню простого експорту сировини. За результатами ретроспективного аналізу визначено внутрішні та зовнішні ефекти митної політики в сфері експорту насіння соняшнику.

Встановлено, що частка митних платежів (фіскальних митних ефектів) складає майже 50 % щорічних надходжень Державного бюджету України, що

призводить до його повної залежності від імпорту товарів на митну територію України та, як наслідок, до кризового рівня залежності (за методологією ВМО) від світової економіки. Визначено внутрішні та зовнішні митні ефекти митної політики стримування експорту металобрухту та запропоновано здійснювати оцінку ефективності даної митної політики, додатково використовуючи показники розвитку переробки брухту металів в країні, що забезпечено її захисними механізмами. Визначено потенційні митні ефекти від упередження порушень митних правил при поміщенні товарів в митний режим переробки на митній території. Запропоновано здійснювати митний контроль за принципом пріоритетності, а саме спочатку відпрацьовувати ті ризики, що можуть призвести до найбільших негативних митних ефектів.

Визначено, що оптимальною митною політикою для переорієнтації галузей економіки з експорту сировини на експорт продуктів її переробки є політика помірною протекціонізму. Запропоновано для оцінки та моніторингу стану реалізації митної політики використовувати сукупність універсальних митних ефектів – індикаторів, що відображають взаємозв'язок співвідношення експорту та імпорту сировини та продуктів її переробки, обсягів інвестицій як безпосередньо в галузь переробки сировини, так і в сферу виробництва обладнання для такої переробки, а також динаміки надходжень бюджету від розширення бази оподаткування як внутрішніми податками, так і митними платежами.

У довгостроковій перспективі митниця має і надалі залишатися гарантом митної безпеки як частини економічної безпеки держави, тому завдання митних адміністрацій полягає у використанні міжнародно визнаних інструментів міжнародної торгівлі на основі стандартів безпеки та спрощення процедур міжнародної торгівлі. розроблений. Всесвітньою митною організацією. запобігання внутрішнім і зовнішнім загрозам.

Зручно врахувати досвід провідних країн світу та забезпечити детальну правову апробацію всіх інструментів митного регулювання, чітке формування процесуальних аспектів. Визначення пріоритетів у діяльності дозволить

митним органам з мінімальними витратами забезпечити ефективну співпрацю з органами, що відповідають за дотримання законодавства країни, та максимально підвищити ефективність наповнення державного бюджету. Тому перед митними органами стоять досить складні завдання у сфері забезпечення митної безпеки та захисту національних економічних інтересів, які потребують швидкого реагування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова А.С. Митні платежі як складова доходів державного бюджету / А. С. Абрамова, Т. М. Савчук, А. В. Жаворонок // Проблеми і перспективи економіки та управління. - 2015. - № 4. - С. 270-275.
2. Адаменко І.П. Фінансова політика як інструмент соціально-економічного розвитку країни / І. П. Адаменко // Бізнес Інформ. - 2014. - № 3. - С. 341-345.
3. Барановський О. І. Сутнісний вимір та оцінка рівня митної безпеки / Олександр Барановський // Світ фінансів. - 2017. - № 1 (50). - С. 52-68.
4. Бережнюк І.Г. Актуальні питання теорії та практики митної справи : монографія ; за заг. ред. І.Г. Бережнюка. – Хмельницький. : ПП Мельник А.А., 2013. – 428 с. – (Митна справа в Україні. Том 21),
5. Бережнюк І.Г. Управління ризиками в митній справі: зарубіжний досвід та вітчизняна практика : монографія; за заг. ред. І.Г. Бережнюка. - Хмельницький. : ПП. Мельник А.А., 2014. - 288 с.
6. Білецький А.А. Фіскальний та регулюючий потенціал функціонування митної служби України в умовах відкритої економіки: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук: спец. 08.00.08. – «гроші, фінанси і кредит» / А.А. Білецький. – Ірпінь, 2010. – 19 с.
7. Білуха М.Т. Митний контроль: організація і методологія / М. Т. Білуха, Т. В. Микитенко // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). - 2014. - № 1. - С. 181-187.
8. Бобрижна Г.В. Підходи до удосконалення тарифного регулювання у контексті реалізації державної митної політики / Г. В. Бобрижна. // Державне управління: удосконалення та розвиток. - 2013. - № 11. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2013_11_10

9. Болотна О.В. Політика імпортозаміщення як фактор підвищення конкурентоспроможності економіки України / О. В. Болотна, Т. Ф. Ларіна // Бізнес Інформ. - 2012. - № 10. - С. 23-25.
10. Брендак А.І. Стратегічні напрями розвитку системи управління митними ризиками в контексті євроінтеграції України. *Державне управління: теорія та практика*. 2017. № 2. С. 57-65.
11. Вакульчик О.М. Формування системи митного аудиту в Україні : монографія; за заг. ред. О.М. Вакульчик. – Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. – 208 с. – (Митна справа в Україні. Том 25).
12. Гатаулліна Е.І. Державна фінансова політика у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою / Е. І. Гатаулліна // Економічний вісник університету. - 2015. - Вип. 27(1). - С. 149-155.
13. Герасимюк П.В. Ефект митної політики: поняття та класифікація. Держава та регіони – 2018. Вип. 2. С. 45-51.
14. Герасимюк П.В. Митні ефекти як індикатори стану реалізації митної політики помірною протекціонізму в Україні. *Економіка та держава*. 2019. № 7. С. 100-108.
15. Гетманцев Д.О. До питання про місце мита в системі оподаткування / Д. О. Гетманцев // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. - 2013. - Вип. 6-2(2). - С. 75-77.
16. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення 27.05.2019)
17. Губа М.О. Місце митної безпеки держави серед основних складових її забезпечення / М.О. Губа // Бізнес-Інформ : Міжнар. наук. екон. журнал. – Харків : Вид-во ХНЕУ. –2014. – № 11. – С. 19-23.
18. Гужва І. Ю. Механізми обмеження експорту брухту чорних металів у рамках СОТ / І. Ю. Гужва // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. - 2016. - Вип. 6(1). - С. 67-70.

19. Гуцул І.А. Ефективність управління митними ризиками у країнах Європейського Союзу та Україні. *Інфраструктура ринку*. 2019. №36. С. 377-384.
20. Десятнюк О.М., Харкавий М.О. Новітня парадигма реалізації митного контролю в умовах спрощення митних процедур. *Ефективна економіка*. 2015. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=3&y=2015>
21. Джумурат О. В. Місце та роль ризиків у системі митної безпеки держави/О.В. Джумурат// Вісн. Хмельницького нац. ун-ту. - Сер. "Економічні науки". - 2013. - № 3, Т 2. - С. 307-311.
22. Діденко Є. О. Теоретико-методичні засади державної фінансової політики [Електронний ресурс] / Є. О. Діденко, С. М. Невмержицька // Ефективна економіка. – Дніпропетровськ : ДДАЕУ, 2017. – № 2. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5440>.
23. Доходи державного бюджету України. Ціна держави. URL: <http://cost.ua/budget/revenue/>
24. Дьяченко О.В., Вишинська Т.Л., Литвин С.М. Митний контроль як один із засобів виявлення правопорушень у сфері митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2016. №2. Том 1. С. 218-227
25. Калашников В.М. Правові та організаційні засади митної політики США / В. М. Калашников // Правова позиція. - 2016. - № 1. - С. 59–67.
26. Калініченко А. І. Митна безпека як складова національної безпеки України / А. І. Калініченко // Право та інновації. - 2015. - № 2. - С. 14-18. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apir_2015_2_4.
27. Калюжна Н. Г. Міждержавні торговельні конфлікти як уособлення політики неопротекціонізму / Н. Г. Калюжна // Проблеми системного підходу в економіці. - 2019. - Вип. 1(1). - С. 30-36.
28. Картузов Є.П. Методи оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства / Є. П. Картузов // Актуальні проблеми економіки. - 2012. - № 10. - С. 115-123.

29. Квеліашвілі І. Гармонізація національної митної політики з міжнародними нормами і стандартами в митній сфері / І. Квеліашвілі // Державне управління та місцеве самоврядування. - 2016. - Вип. 1. - С. 74-80.
30. Кістанова Я.М. Спільна митна політика Європейського Союзу та співробітництво з Україною / Я. М. Кістанова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція. - 2013. - Вип. 5. - С. 332-334.
31. Костенко А.О. Розбудова системи управління ризиками в частині відбору підприємств для проведення митного аудиту в Україні [Електронний ресурс] / А. О. Костенко, П. В. Пашко // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка. - 2018. - Вип. 1. - С. 86-90.
32. Костенко А.О. Управління ризиками в митному контролі після випуску товарів / А. О. Костенко // Вісник Черкаського університету. Серія : Економічні науки. - 2018. - № 1. - С. 40-48.
33. Кривіцький, В. Концептуальний базис парадигми митної безпеки України / В. Кривіцький // Світ фінансів. - 2018. - Вип. 4. - С. 99-109.
34. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 27.05.2019)
35. Літовченко В.Б. Фіскальна функція у сфері митної діяльності та її місце в процесі реалізації державної політики у сфері митної справи / В.Б. Літовченко // Вісник АМСУ. Серія: «Право», № 2 (13), 2014. – С. 171–175.
36. Ляшенко В. І., Осадча Н. В. Митний режим ввезення для переробки: алгоритм реалізації та напрями вдосконалення / В. І. Ляшенко, Н. В. Осадча // Економіка промисловості. - 2012. - № 3-4. - С. 372-379.
37. Мельник М.В. Митний контроль та митне оформлення при застосуванні митних режимів / М. В. Мельник // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. - 2011. - Вип. 7. - С. 269-273.

38. Мережко Н., Караваєв Т., Калуга Н. Подолання бар'єрів у міжнародній торгівлі через спрощення митних процедур. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2018. №3. С. 5-20.
39. Мещеряков А.А. Регуляторна політика як складова забезпечення економічної безпеки в Україні / А. А. Мещеряков, С. В. Сопотян // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Економіка. - 2011. - № 1. - С. 34-39.
40. Митна статистика з офіційного порталу Державної митної служби України. – URL: <http://sfs.gov.ua/ms/> (дата звернення 27.05.2019).
41. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення 27.05.2019)
42. Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643 (дата звернення 27.05.2019)
43. Мосякіна О.А. Митна політика та принципи її реалізації в Україні / О. А. Мосякіна // Публічне управління та митне адміністрування. - 2015. - № 2. - С. 207–211.
44. Науменко О.Д., Коніна М.О. Роль митного контролю у забезпеченні фіскальної функції митних органів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. Вип. 22. С.133-136.
45. Неліпович О.В. Особливості застосування автоматизованих систем управління митними ризиками: європейський досвід. *Modern Economics*. 2019. № 17. С. 177-182.
46. Новосад І. Роль митної безпеки в захисті національних інтересів держави / І. Новосад // Наук. вісн Східноєвропейського нац. ун-ту ім. Лесі Українки. - 2014. - № 14. - С. 20-25.
47. Носіков Д.М. Сутність і зміст фіскальної функції держави / Д. М. Носіков // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки. - 2016. - Вип. 1(1). - С. 46-50.

48. Онищенко В., Гащицький О. Лібералізація та ефективність торговельної політики. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2014. № 1 (72). С. 5–13.
49. Пар'єва Н.О. Аналіз впливу факторів ринкового середовища на діяльність промислових підприємств / Н. О. Пар'єва, О. С. Балан // Економіка. Фінанси. Право. - 2015. - № 12. - С. 7-9.
50. Пасічник В.М. Державна політика національної безпеки: сутність, еволюція та чинники формування / В. М. Пасічник // Ефективність державного управління. - 2012. - Вип. 30. - С. 37-46.
51. Пашко П.В. Митна політика та митна безпека України : монографія; за заг. ред. П.В. Пашка, І.Г. Бережнюка. - Хмельницький. : ПП. Мельник А.А., 2013. - 338 с.
52. Петрушевська В.В. Економічна безпека держави: зміст і класифікація загроз / В. В. Петрушевська // Ефективність державного управління. - 2012. - Вип. 32. - С. 441-448.
53. Попівняк О.І. Міжнародний досвід забезпечення митної безпеки. Правова просвіта: електронне науково-фахове видання. 2018. № 2. URL: http://www.pravo.nayka.com.ua/pdf/2_2018/82.pdf
54. Прокопенко В.В. Застосування заходів митно-тарифного регулювання при переміщенні металобрухту через митний кордон України / В. В. Прокопенко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. - 2016. - Вип. 21. - С. 68-71.
55. Разумей М. Зовнішньоторгівельна безпека держави: управлінський аспект / Максим Разумей // Державне управління та місцеве самоврядування : зб. наук. праць. – 2010. – № 2(5). – С. 18–26.
56. Разумова О. Поняття митної безпеки в контексті забезпечення національної безпеки України/ О. Разумова// Підприємство, господарство і право - 2019. - № 3. - С.165- 168.

57. Сабадаш В.В. Орієнтири національної митної політики в умовах торгово-економічної інтеграції / В. В. Сабадаш, А. Ю. Казбан // *Mechanism of Economic Regulation*. - 2014. - № 2. - С. 123-133.
58. Сагарьова Д.О. Роль постмитного контролю в забезпеченні фіскальної функції митних органів / Д. О. Сагарьова // *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. - 2013. - № 1. - С. 255-258.
59. Сайченко В.О. Вдосконалення системи управління митними ризиками у сфері митного контролю з урахуванням зарубіжного досвіду. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 22. С. 141-144.
60. Сологуб О.О., Корогодова О.О. Фіскально-контролюючі аспекти діяльності митних органів України. *Молодий вчений*. 2018. № 5 (57). С. 766-769.
61. Софіщенко І.Я. Митна політика України в умовах розвитку відносин з Європейським Союзом / І. Я. Софіщенко, М. О. Руба // *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. - 2016. - № 1. - С. 165-171.
62. Стельмащук А. М. Підвищення ролі митної політики в системі захисту внутрішнього ринку /А. М. Стельмащук // *Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка»*. — 2011. — № 6. — С. 279—286.
63. Сторожук Ю.О. Державна стратегія розвитку митної політики в умовах євроінтеграції / Ю. О. Сторожук // *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право)*. - 2014. - № 1. - С. 259-266.
64. Сучасні тенденції розвитку митної справи в умовах євроінтеграції: матеріали наук.-практ. круглого столу, 6 грудня 2016 р. – Ірпінь: Університет державної фіскальної служби України, 2017. – 166 с.

65. Ткачик Ф.П., Гондарева І.В., Гуцул І.А., Мірошник О.Ю. Fiscal efficiency of administration of duties Ukraine. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. 2018. Вип. 3 (26). С. 133-143.
66. Торговельні війни сучасності та їх вплив на економічне зростання і розвиток у світі та Україні. / Наук. ред. В.Юрчишин. – Київ: Заповіт, 2019. – 190 с.
67. Торгові війни: США vs Китай. URL: <http://forumkyiv.org/uk/analytics/torgovi-vijni>
68. Туржанський В.А. Податковий та митний аудит зобов'язань за податками і зборами: проблеми уніфікації / В. А. Туржанський // Сталий розвиток економіки. - 2013. - № 4. - С. 357-362.
69. Турянський Ю.І. Мито в системі фіскально-економічних важелів регулювання зовнішньоекономічної діяльності / Ю. І. Турянський // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. - 2014. - Вип. 7(1). - С. 152-156.
70. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої від 21.03.2014. URL: : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984-011> (дата звернення 27.05.2019)
71. Фабіянська В.Ю., Блоха А.М. Український митний пост-аудит, наближення до європейських норм та стандартів. *Ефективна економіка*. 2015. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3988>. (дата звернення: 01.01.2021)
72. Флис І.М. Європейський Союз, Митний Союз: українські реалії, необхідність та перспективи інтеграції / І. М. Флис // Науковий вісник НЛТУ України. - 2013. - Вип. 23.15. - С. 363-372.
73. Царенко В.І. Митний режим як вид правового режиму: поняття, зміст та можливості використання / В. І. Царенко, Л. В. Луценко // Митна безпека. - 2013. - № 1. - С. 86-91.

74. Шай Р.Я. Принципи та форми реалізації функцій держави / Р. Я. Шай // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки. - 2014. - № 810. - С. 116-123.
75. Шевчук О.М. Особливості митно-тарифного регулювання щодо переміщення лікарських засобів через митний кордон України / О. М. Шевчук // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Право. - 2011. - № 2. - С. 89-94.
76. Шевчук С. В. Аналіз динаміки здійснення митної справи в Україні. Економіка та держава. 2018. № 8. С. 65–70.
77. Шевчук С. В. Визначення сутності інструментів та важелів регулятивного потенціалу держави забезпечення митних інтересів України. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 4. С. 48–53.
78. Шершун А. А. Актуальні питання порядку здійснення митних процедур у застосуванні митного режиму «переробка на митній території України» та міжнародні стандарти / А. А. Шершун // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Економіка. - 2011. - № 1. - С. 86-90..
79. Шимко А. Р. Деретуляція ринку металобрухту: господарсько-правовий аспект / А. Р. Шимко // Проблеми законності. - 2017. – Вип. 136. – С. 106-115.
80. Шмиголь Н.М. Експортне мито в Україні. Причини використання та наслідки / Н. М. Шмиголь, А. А. Антонюк, Д. О. Анікеєва // Держава та регіони. Сер. : Економіка та підприємництво. - 2013. - № 4. - С. 16-21.

ДОДАТКИ

Таблиця А

Динаміка надходжень митних платежів до Державного бюджету України
в 2008-2019 роках

<i>Рік</i>	<i>Факт, млн. грн.</i>	Темп зростання, %	Темп росту, в.п.	Середньоріч ний абсолютний приріст, млн. грн.	Середньорічн ий темп зростання	Середньорічни й темп приросту, %
2008	53061,40	-	-	26425,10	1,18	17,57
2009	95690,44	180,34	80,34			
2010	83556,78	87,32	-12,68			
2011	86802,32	103,88	3,88			
2012	115621,10	133,20	33,20			
2013	124558,58	107,73	7,73			
2014	118833,08	95,40	-4,60			
2015	136751,35	115,08	15,08			
2016	203391,99	148,73	48,73			
2017	236830,48	116,44	16,44			
2018	317061,78	133,88	33,88			
2019	370162,56	116,75	16,75			

Таблиця Б

Динаміка надходжень ПДВ з ввезених товарів до Державного бюджету України
в 2008-2019 роках

<i>Рік</i>	<i>Факт, млн. грн.</i>	Темп зростання, %	Темп росту, в.п.	Середньорічний абсолютний приріст, млн. грн.	Середньорічний темп зростання	Середньорічний темп приросту, %
2008	41685,55	-	-	21140,98	1,18	17,72
2009	81007,20	194,33	94,33			
2010	73155,26	90,31	-9,69			
2011	73350,30	100,27	0,27			
2012	96024,96	130,91	30,91			
2013	101604,25	105,81	5,81			
2014	96543,74	95,02	-4,98			
2015	107287,27	111,13	11,13			
2016	138764,35	129,34	29,34			
2017	181453,28	130,76	30,76			
2018	250530,23	138,07	38,07			
2019	295377,32	117,90	17,90			

Таблиця В

Динаміка надходжень АП з ввезених товарів до Державного бюджету України в
2008-2019 роках

<i>Рік</i>	<i>Факт, млн. грн.</i>	Темп зростання, %	Темп росту, в.п.	Середньоріч ний абсолютний приріст, млн. грн.	Середньорічни й темп зростання	Середньорічни й темп приросту, %
2008	1495,55	-	-	3851,09	1,33	33,45
2009	2553,00	170,71	70,71			
2010	3690,00	144,54	44,54			
2011	4600,81	124,68	24,68			
2012	7822,06	170,01	70,01			
2013	9767,77	124,87	24,87			
2014	8946,84	91,60	-8,40			
2015	16855,38	188,39	88,39			
2016	24326,83	144,33	44,33			
2017	35006,22	143,90	43,90			
2018	41989,74	119,95	19,95			
2019	47708,62	113,62	13,62			

Додаток Г

Надходження митних платежів від експорту металобрухту з України в 2016-2019 роках

<i>Рік</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>		<i>2018</i>	<i>2019</i>	
Період	01.01-31.12	01.01-14.09	15.09-31.12	01.01-31.12	01.01-20.06	21.06-31.12
Експорт, тонн	1212558	233368,32	39200,68	488683	268645,17	58901,83
<i>всього за рік, тонн</i>	<i>1212558</i>	<i>272569</i>		<i>488683</i>	<i>327547</i>	
Ставка вивізного мита, Євро/тонна	10	10	30	30	30	42
Митні платежі, Євро	12125580,00	2333683,20	1176020,40	14660490,00	8059355,10	2473876,86
<i>всього за рік, Євро</i>	<i>12125580,00</i>	<i>3509703,60</i>		<i>14660490,00</i>	<i>10533231,96</i>	